

KWALITATIEF ONDERZOEK NAAR HET GEBRUIK VAN BODYCAMOPNAMES VOOR OPSPORING EN BEWIJSVOERING IN BELGISCH STRAFONDERZOEK

Masterproef neergelegd tot het behalen van
de graad van Master in de Criminologische Wetenschappen
door **01611238 Eliano Lucas**

Academiejaar 2022-2023

Promotor : Prof. Dr. Janssens Jelle

Commissaris : Lies Vande Meulebroucke

Aantal woorden: 15489

ABSTRACT

This study critically examines the suitability of bodycam(recordings) as a tool to detect and prove crimes in criminal investigations. To gain insight into the possible added value, limitations and implications of the technology, this thesis sheds light on the perceptions of Belgian judicial police officers and prosecutors through nine semi-structured in-depth interviews.

Firstly, the results seem to show that bodycams are not yet commonly used in criminal investigations. Still, according to the respondents, bodycam recordings could help prove crimes by enabling police officers to make more accurate and complete police reports. Moreover, bodycams could also be useful to detect crimes. For example, they could be a functional tool during covert surveillance and existing recordings could possibly help identify suspects in ongoing investigations.

On the other hand, the results also indicate that bodycam recordings are not without limitations. To begin with, they may not always provide quality footage, since they are being attached to a moving body. Secondly, bodycam recordings only show events from a single perspective, which means they could never generate an overall picture of the situation. Thirdly, bodycam recordings do not contain information about the context prior to an event. And finally, police officers also seem to have control over the way an event is portrayed on a bodycam recording. These restrictions seem to show that bodycam recordings should therefore not simply be considered objective representations of events.

Furthermore, the results shed light on possible implications of using bodycam recordings in criminal investigations. Firstly, the perspective shown on bodycam footage could lead to the emergence of a *perspective bias*. Secondly, the ambiguity of bodycam recordings could also lead to widely divergent interpretations of events. Thirdly, the use of bodycam recordings could also lead to inconsistencies in police reporting. Additionally, the use of bodycams could also encourage *cognitive offloading*. And finally, the study also cited that the use of bodycam recordings in criminal investigations could result in an inhibiting hyperalertness among police officers using bodycams on the job.

Keywords: bodycam recordings, criminal investigation, Belgium.

Kernwoorden: Bodycamopnames, strafonderzoek, België.

WOORD VOORAF

Deze masterproef vormt het sluitstuk van mijn opleiding Criminologische Wetenschappen aan de Universiteit van Gent. Het schrijven van deze scriptie bleek een uitdagende doch leerrijke opdracht. Een oprecht woord van dank gaat uit naar de mensen die het mee mogelijk maakten deze Masterproef tot een goed einde te brengen.

In de eerste plaats had ik graag Prof. Dr. Jelle Janssens willen bedanken voor zijn begeleiding tijdens dit project. Door zijn hulp was ik onder meer in staat enkele interessante respondenten in het onderzoek te betrekken. Daarnaast kon ik ten allen tijde bij hem terecht voor bruikbaar advies.

Verder had ik graag alle respondenten bedankt die bereid waren deel te nemen aan de diepte-interviews. Alleen dankzij de interesse en medewerking van de betrokken gerechtelijke politieambtenaren en parketmagistraat kon deze masterproef tot stand komen.

Tot slot wil ik ook mijn vriendin, ouders en vrienden oprecht bedanken voor het aanreiken van nuttige tips en hun morele steun.

Lucas Eliano

mei 2023

INHOUDSOPGAVE

Abstract	III
Woord vooraf	V
Inhoudsopgave	VII
Inleiding	1
Methodologie	3
Hoofdstuk 1: Definiëring en toelichting	6
1.1 Bodycam	6
1.2 Opsporing en bewijsvoering in strafonderzoek	6
Hoofdstuk 2: Bodycamgebruik en Belgische wetgeving	10
Hoofdstuk 3: Een blik op de praktijk	13
3.1 Inleiding	13
3.2 Verkennende literatuurstudie	13
3.3 Resultaten empirisch onderzoek	15
3.3.1 Het gebruik van bodycams	15
3.3.2 Het gebruik van bodycamopnames	18
3.4 Discussie	19
Hoofdstuk 4: De mogelijke bijdrage van bodycamopnames aan opsporing en bewijsvoering in strafonderzoek	20
4.1 Inleiding	20
4.2 Verkennende literatuurstudie	20
4.3 Resultaten empirisch onderzoek	23
4.3.1 De mogelijke bijdrage aan bewijsvoering	23
a) Nauwkeurige documentatie van de plaatsgesteldheid	23
b) Duiding van de ernst van de feiten	26
c) Bodycamopnames als geheugensteun	27

d) Bewijsgaring in veranderende omgevingen	27
e) Bewijs van geweldgebruik door of tegen politieambtenaren	28
4.3.2 De mogelijke bijdrage aan opsporing	28
f) Een hulpmiddel bij observaties	28
g) Identificatie van verdachten	29
4.4 Discussie	30
Hoofdstuk 5: Mogelijke beperkingen van bodycamopnames als middel voor opsporing en bewijsvoering in strafonderzoek	31
5.1 Inleiding	31
5.2 Verkennende literatuurstudie	31
5.3 Resultaten empirisch onderzoek	33
5.3.1 Gebrekkige beeldkwaliteit	33
5.3.2 Slechts één perspectief	34
5.3.3 Een selectieve momentopname	35
5.3.4 De macht van de maker	36
5.4 Discussie	37
Hoofdstuk 6: Mogelijke implicaties van het gebruik van bodycamopnames als middel voor opsporing en bewijsvoering in strafonderzoek	38
6.1 Inleiding	38
6.2 Verkennende literatuurstudie	38
6.2.1 <i>Perspective bias</i>	38
6.2.2 Inconsistentie in politionele verslaggeving	39
6.2.3 <i>Cognitive offloading</i>	42
6.3 Resultaten empirisch onderzoek	42
6.3.1 Inconsistentie in politionele verslaggeving	42
6.3.2 (Te) veel ruimte voor interpretatie	44

6.3.3 Hyperalertheid bij politieambtenaren	45
6.4 Discussie	47
Conclusie	49
Beperkingen van het onderzoek	51
Literatuurlijst	52
Bijlage 1: het Data Management Plan	58
Bijlage 2: Perstekst	68
Bijlage 3: Informatiebrief	72

INLEIDING

Innovatieve technologieën lijken de laatste jaren in een ijlt tempo te worden ontwikkeld en gebruikt in verscheidene domeinen van de samenleving. Ook de veiligheidssector springt mee op de kar. Zo lijken onder meer CCTV (Closed Circuit Television) camera's, biometrische technologieën, ANPR (Automatic Number Plate Recognition) camera's, drones etc. inherent deel uit te maken van hedendaags politiewerk (De Pauw et al., 2011). Ook bodycams lijken wereldwijd steeds meer aan populariteit te winnen bij politiediensten. Heel wat politieambtenaren zijn enthousiast om met bodycams aan de slag te gaan vanuit de verwachting dat ze op allerlei manieren kunnen bijdragen aan politiewerk (Flight, 2016).

Er bestaat geen twijfel meer over het gegeven dat bodycams in sommige gevallen gewenste effecten kunnen genereren. Toch is een genuanceerde houding ten opzichte van het potentieel van de cameratoestellen aangewezen. Intussen toont wetenschappelijke literatuur aan dat het gebruik van bodycams, over studies heen, zeer wisselende effecten vertoont. Dat maakt het dus moeilijk om veralgemenende uitspraken te doen over de precieze impact van bodycamdracht op politietaken (Lum et al., 2019). Niettemin lijkt het politieel gebruik van bodycams steeds meer toe te nemen. Ondanks de wetenschappelijke nuance die wordt aangereikt, lijkt het geloof in de meerwaarde van de toestellen voor politiewerk in de praktijk onaangetast. Ook in België wordt een groeiend aantal korpsen uitgerust met de cameratoestellen.

Recent lijkt in de literatuur ook het idee te ontstaan dat bodycams veelzijdiger inzetbaar zijn binnen de politie. Zo zouden bodycam(opname)s volgens voorstanders onder meer ook nuttig kunnen zijn voor het opsporen en bewijzen van misdrijven in strafonderzoek. De opnames zouden speurders bijvoorbeeld kunnen helpen gebeurtenissen meer gedetailleerd te capteren en te beschrijven. Daarnaast zouden ze kunnen fungeren als geheugensteun voor politieambtenaren en lijken ze op het eerste zicht betrouwbaar bewijsmateriaal dat bruikbaar is voor vervolging en berechting (Flight, 2021).

Toch lijkt het aangewezen bedachtzaam om te gaan met het implementeren van bodycam(opname)s in strafonderzoeken. Volgens De Pauw & Vermeersch (2015) worden er in de politie praktijk vaak nieuwe surveillancemiddelen ingezet zonder dat er eerst uitgebreid wordt stilgestaan bij de mogelijke geschiktheid ervan voor politiewerk. Aangezien het om een geheel nieuwe toepassing gaat van politieel bodycamgebruik kan het echter nuttig zijn vooreerst kritisch na te gaan wat de geschiktheid is van dit technologisch middel voor het

opsporen en bewijzen van misdrijven. Eerder onderzoek naar bodycamgebruik bij politionele interventies toonde al aan dat een onberedeneerd enthousiasme moest plaatsmaken voor een genuanceerde houding ten opzichte van de technologie. In dat licht kan het dus nuttig zijn om ook de bredere toepasbaarheid van bodycams binnen de politie grondig te evalueren. Daarom zal deze scriptie – via een blik op de Belgische context – een verkennende evaluatie doorvoeren van bodycamopnames als middel voor opsporing en bewijsvoering in strafonderzoek. De evaluatie zal vorm krijgen doorheen de volgende onderzoeksvragen:

Hoe evalueren lokale en federale gerechtelijke politieambtenaren en parketmagistraten bodycamopnames als middel voor opsporing en bewijsvoering in Belgisch strafonderzoek?

Deelvraag 1: In hoeverre worden bodycamopnames vandaag gebruikt als middel voor opsporing en bewijsvoering in strafonderzoek?

Deelvraag 2: In welke mate kunnen bodycamopnames bijdragen aan opsporings- en bewijsvoeringsprocessen in strafonderzoek?

Deelvraag 3: Zijn er ook beperkingen aan bodycamopnames als middel voor opsporing en bewijsvoering in strafonderzoek?

Deelvraag 4: Wat zijn mogelijke implicaties van het gebruik van bodycamopnames als middel in opsporing en bewijsvoering in strafonderzoek?

Om hogergenoemde onderzoeksvragen te beantwoorden zal er als eerste telkens een verkennende literatuurstudie plaatsvinden om – doorheen een blik op internationaal onderzoek – de onderzoeksonderwerpen te doorgronden. Als tweede wordt er een kwalitatief onderzoek opgezet waarin de focus zal liggen op de percepties van actoren betrokken bij strafonderzoeken in België. Om een eerste zicht te krijgen op het gebruik van bodycamopnames voor opsporing en bewijsvoering in de praktijk zal er in semigestructureerde interviews worden gepeild naar de persoonlijke ervaring en visie van negen respondenten uit politie en parket.

METHODOLOGIE

Literatuurstudie

Eerst werd er telkens een verkennende literatuurstudie verricht om via binnen- en buitenlands wetenschappelijk onderzoek een eerste zicht te krijgen op het hedendaags gebruik van bodycamopnames als middel voor opsporing en bewijsvoering, de mogelijke bijdrage en beperkingen van bodycamopnames als middel voor opsporing en bewijsvoering en mogelijke implicaties van het gebruik van bodycamopnames als middel voor opsporing en bewijsvoering.

Om relevante literatuur te verzamelen werd er gebruik gemaakt van wetenschappelijke databanken zoals Google Scholar, Web of Science en de online catalogus van Universiteit Gent. Daarnaast werden ook krantenartikelen gescreend op voor het onderzoek relevante informatie. Om bruikbare bronnen te detecteren werden onder meer volgende trefwoorden gehanteerd: *Bodycams and evidence gathering, bodycams in criminal investigation, bodycams in court, bodycam recordings and evidence, bodycams in opsporingsonderzoek, bodycams en bewijsvoering, bodycamopnames als bewijsmateriaal, bodycambeelden in strafonderzoek etc.*

Kwalitatief onderzoek

Aangezien het onderzoek naar de mogelijke rol van bodycamopnames als middel voor opsporing en bewijsvoering nog pril is, tracht deze scriptie – via een verkenning van de Belgische context – voor een stuk bij te dragen tot meer inzicht in de kwestie door de persoonlijke visie en ervaring van een aantal actoren betrokken in opsporings- en bewijsvoeringprocessen in strafonderzoek in België aan bod te laten komen. De visie en praktijkervaring van experts kan effectief bijdragen tot de kritische evaluatie van bodycamopnames als middel voor het opsporen en bewijzen van misdrijven. Daarom werd er voor het empirische luik van deze scriptie geopteerd voor een kwalitatief onderzoek bij lokale en federale gerechtelijke politieambtenaren en parketmagistraten.

Onderzoeksmethode

Om de percepties van de politieambtenaren en parketmagistraten te bevragen werd er gekozen voor semigestructureerde interviews. Dergelijke methode laat voldoende ruimte dieper in te gaan op relevante aspecten. Om richting te geven aan de gesprekken werd een topiclijst samengesteld waarin de zaken stonden opgesomd die idealiter aan bod moesten komen. Niet onbelangrijk om hierbij te vermelden is dat er ten allen tijde kon worden afgeweken van de topiclijsten naargelang het verloop van het interview. Aangezien de respondenten uiteenlopende posities bekleeden in het strafonderzoek konden de vragen ook variëren naargelang de achtergrond van de respondent (Decorte & Zaitch, 2009).

Selectie van de respondenten

De respondenten voor de diepte-interviews werden via een doelgerichte steekproef geselecteerd. De inclusiecriteria waren de volgende: operationele lokale of federale gerechtelijke politieambtenaar zijn in België of parketmagistraat zijn in België. In dat opzicht werden er 11 respondenten via e-mail gecontacteerd. In de desbetreffende mail werd de respondenten gevraagd deel te nemen aan het onderzoek en werden ze via een bijgevoegde brief ingelicht over het opzet van het onderzoek, de gegevensverwerking, het doel van het onderzoek, etc. Achteraf bleek dat een van de gecontacteerde respondenten echter lid was van de bestuurlijke politie. De respondent werd na overweging toch betrokken in het onderzoek, aangezien het om een persoon ging die jarenlang de verantwoordelijke was geweest voor het bodycambeleid in een lokale politiezone en bijgevolg ook heel wat relevante informatie over het onderzoekstopic kon verschaffen. In totaal werden er 9 respondenten bevroegd. Hieronder volgt een overzicht van de betrokken respondenten en de dienst van tewerkstelling.

Respondent 1	Lokale Recherchedienst
Respondent 2	Lokale Recherchedienst
Respondent 3	Lokale Recherchedienst
Respondent 4	Lokale Recherchedienst
Respondent 5	Federale Gerechtelijke politie afdeling mensenhandel – mensensmokkel – sociale fraude
Respondent 6	Federale Gerechtelijke politie afdeling mensenhandel – mensensmokkel – sociale fraude

Respondent 7	Federale Gerechtelijke politie afdeling drugshandel
Respondent 8	Lokale politiezone, dienst interventie-onthaal
Respondent 9	Procureur des Konings

Afname van de interviews

De afname van de interviews gebeurde online via *Teams* of fysiek op het bureel van de respondenten. De interviews namen gemiddeld 45 minuten in beslag en werden telkens voorafgegaan door een korte uiteenzetting over de opzet van het onderzoek. Verder werd telkens de informed consent met elke respondent overlopen (Faden & Beauchamp, 1986). Daarin staat nadrukkelijk wat het doel van het onderzoek is, hoe de gegevens worden verwerkt en gerapporteerd, wat er met de gegevens gebeurt na afloop van het onderzoek etc. Daarnaast werd verduidelijkt dat de deelname op geheel vrijwillige basis berustte en op elk moment kon worden stopgezet. Na ondertekening van de informed consent door de respondenten werd gestart met de interviews. Alles wat tijdens het interview aan bod kwam, werd via audio opgenomen.

Verwerking van de resultaten

Na afloop van de interviews werden de audio-opnames in Word getranscribeerd. Na transcriptie werden de opnames permanent verwijderd. De transcripties werden beveiligd opgeslagen en verwerkt volgens het Data Management Plan dat in bijlage aan deze scriptie wordt toegevoegd. Vervolgens werden de transcripties gecodeerd in het programma NVivo. Vooreerst werden de transcripties open gecodeerd via de a priori werkwijze van Miles & Huberman (1994). Daarbij werden de gegevens ondergebracht in codes die konden toegewezen worden aan vooropgestelde topics of concepten die reeds in de literatuurstudie aan bod kwamen. Er werd aansluitend ook inductief gecodeerd, zodat gegevens over nieuwe topics niet uit het oog werden verloren. Daarna werd er naar verbanden gezocht tussen codes en werden de verschillende codes gebundeld via de methode van het axiaal coderen (Decorte & Zaitch, 2009). De verzamelde en geanalyseerde gegevens worden in deze scriptie op anonieme wijze geciteerd.

HOOFDSTUK 1: DEFINIËRING EN TOELICHTING

1.1 Bodycam

Vooraleer onderzoek te verrichten naar het gebruik van bodycamopnames in opsporing en bewijsvoering in België is het belangrijk deze begrippen te verduidelijken. Vooreerst kan het nuttig zijn het begrip ‘bodycam’ te bespreken. De uitgebreide definitie van Katz et al. (2014, p. 4) kan helpen om te duiden wat een bodycamtoestel precies is en waarvoor het binnen de politie kan worden gebruikt:

“The camera is worn on the officer’s uniform, placed optionally on the shoulder lapel or upper placket, with a forward-facing viewable area. The camera captures events and interactions that take place between suspects, victims and the officer. The video recordings can be used by the police to document statements, observations, behaviors and other evidence.”

Deze definitie stelt dat bodycams zichtbaar op het uniform van politieambtenaren worden bevestigd en onder meer kunnen worden gebruikt om interacties tussen burgers en politieambtenaren vast te leggen. Bovenstaande definitie verduidelijkt ook dat de opnames van de bodycamtoestellen daarnaast door de politie gebruikt kunnen worden om allerlei bewijsmateriaal te verzamelen.

1.2 Opsporing en bewijsvoering in strafonderzoek

Aangezien deze scriptie onderzoekt welke rol bodycam(opname)s precies kunnen spelen in opsporing en bewijsvoering is het aangewezen ook deze twee begrippen onder de loep te nemen. Om te beginnen blijkt het geen sinecure in de literatuur een eenduidige definitie te vinden van de termen ‘opsporing’ en ‘bewijsvoering’ an sich, aangezien beide handelingen vaak samen plaatsvinden in strafonderzoeken, waardoor ze inherent met elkaar verbonden zijn. Om beter te begrijpen wat opsporing en bewijsvoering precies inhouden kan het dus helpen vooreerst een blik te werpen op het begrip ‘strafonderzoek’. Volgens de ruime definitie van Stelfox (2013, p. 18) is een strafonderzoek:

“An investigation conducted by police officers with a view to it being ascertained whether a person should be charged with an offence, or whether a person charged with an offence is guilty of it.”

Bovenstaande definitie toont aan dat een strafonderzoek door politieambtenaren wordt uitgevoerd en dat het onderzoek verschillende doelstellingen kan hebben. Enerzijds kan het uitwijzen of bepaalde personen al dan niet gelinkt kunnen worden aan strafbare feiten, anderzijds zal het bepalen of personen die reeds beschuldigd zijn van strafbare feiten daaraan ook effectief schuldig zijn. In een poging de waarheid aan het licht te brengen wordt er volgens Stelfox (2013, p. 18) in een strafonderzoek aan opsporing en bewijsvoering gedaan:

“On this definition, a criminal investigation is the means by which the material required to bring offenders to justice is identified and gathered. It is the first stage in the criminal justice process and provides the information required by the CPS to undertake prosecutions...”

Afgaand op bovenstaande definitie kunnen opsporing en bewijsvoering in een strafonderzoek dus duiden op het identificeren en verzamelen van informatie die vereist is om daders van misdrijven voor het gerecht te brengen of om de openbare aanklager in staat te stellen daders te vervolgen. Het is echter van belang te vermelden dat ook de term ‘strafonderzoek’ internationaal verschillend wordt ingevuld. Dat is niet geheel onlogisch, aangezien de inhoud en het verloop van een strafonderzoek telkens wordt bepaald door de nationale wetgeving die erop van toepassing is. Aangezien deze scriptie finaal inzicht wil vergaren in de rol van bodycamopnames in opsporing en bewijsvoering in België, wordt er hieronder verder ingegaan op strafonderzoek in de Belgische context en de verschillende actoren die erbij betrokken zijn.

Om te beginnen bestaan er in België twee verschillende vormen van strafonderzoek waarin aan opsporing en bewijsvoering wordt gedaan. Ook al vertonen beide types strafonderzoek op het eerste gezicht heel wat gelijkenissen, toch zijn er enkele fundamentele verschillen. Vooreerst is

er het opsporingsonderzoek. In het Belgisch Wetboek van Strafvordering¹ worden opsporing en bewijsvoering in opsporingsonderzoek omschreven als:

“Het geheel van de handelingen die ertoe strekken de misdrijven, hun daders en de bewijzen ervan op te sporen en de gegevens te verzamelen die dienstig zijn voor de uitoefening van de strafvordering”.

Het onderzoek zoals hierboven beschreven staat onder leiding van de procureur des Konings²; een parketmagistraat die optreedt in naam van het belang van de maatschappij en die het recht geniet de lokale en federale gerechtelijke politie te vorderen om alle voor het onderzoek noodzakelijke handelingen van gerechtelijke politie te stellen³. De opsporings- en bewijsvoeringsdaden in een opsporingsonderzoek mogen, op een aantal uitzonderingen na, echter geen enkele vorm van dwang inhouden of de individuele rechten en vrijheden van personen schenden⁴. De procureur des Konings heeft volgens het opportuniteitsbeginsel wel het recht om na afloop van het opsporingsonderzoek te oordelen over de opportuniteit van de vervolging⁵.

Een tweede vorm van strafonderzoek in België is het gerechtelijk onderzoek. Het Belgisch Wetboek van Strafvordering⁶ beschrijft hoe ook in dergelijk onderzoek aan opsporing en bewijsvoering wordt gedaan. De wetgever heeft het hier over *“het geheel van de handelingen die ertoe strekken de daders van misdrijven op te sporen, de bewijzen te verzamelen en de maatregelen te nemen die de rechtscolleges in staat moeten stellen met kennis van zaken uitspraak te doen”*.

Ook in het gerechtelijk onderzoek kunnen zowel lokale als federale gerechtelijke politiediensten gevorderd worden om alle voor het onderzoek noodzakelijke handelingen van opsporing of bewijsvoering te volbrengen⁷. Toch verschilt dit type strafonderzoek op verschillende vlakken van het eerder vermelde opsporingsonderzoek. Om te beginnen staat het gerechtelijk onderzoek onder leiding van een onafhankelijk onderzoeksrechter. Die voert het

¹ Artikel 28bis §1 Belgisch Wetboek van Strafvordering.

² Artikel 28bis §1 Belgisch Wetboek van Strafvordering.

³ Artikel 28ter §3 Belgisch Wetboek van Strafvordering.

⁴ Artikel 28bis §3 Belgisch Wetboek van Strafvordering

⁵ Artikel 28quater Belgisch Wetboek van Strafvordering

⁶ Artikel 55 Belgisch Wetboek van Strafvordering

⁷ Artikel 56 §2 Belgisch Wetboek van Strafvordering

strafonderzoek zowel in het voor- als nadeel van de betrokkene en kan daarbij wel dwang gebruiken en maatregelen treffen die inbreuk maken op individuele rechten en vrijheden van personen⁸. In tegenstelling tot de procureur des Konings heeft een onderzoeksrechter na afloop van het onderzoek echter niet de bevoegdheid zelf te beslissen over een mogelijk gevolg voor de zaak. Na een gerechtelijk onderzoek zal namelijk altijd de regeling van de rechtspleging gevorderd worden⁹. In dat geval is het de raadkamer die bevoegd is over te gaan tot vrijspraak¹⁰ of doorverwijzing naar een bevoegde rechtbank¹¹.

Opvallend is dat daden van opsporing en bewijsvoering in beide types strafonderzoek door dezelfde gerechtelijke politieambtenaren kunnen worden uitgevoerd. Zo zal de gerechtelijke politie in België telkens misdaden, wanbedrijven en overtredingen opsporen, de bewijzen ervan verzamelen¹² en ze – afhankelijk van het soort onderzoek waarin ze zijn tewerkgesteld – ter beschikking stellen aan de procureur des Konings of de onderzoeksrechter¹³. De gerechtelijke politietaken¹⁴ worden zowel door leden van de lokale als de federale politie uitgevoerd. De lokale gerechtelijke politie of lokale recherchedienst is belast met lokale opsporing en onderzoek¹⁵; een van de functionaliteiten binnen het verzekeren van basispolitiezorg binnen het grondgebied van een lokale politiezone¹⁶. De federale gerechtelijke politie daarentegen volbrengt meer gespecialiseerde en supra-lokale opsporing en bewijsvoering op het gehele Belgische grondgebied¹⁷.

Bovenstaande alinea illustreert dat er in België, afhankelijk van het te onderzoeken misdrijf of type strafonderzoek, verschillende actoren wisselend betrokken worden in politionele opsporings- en bewijsvoeringprocessen. Aangezien deze scriptie tot doel heeft een verkennend beeld te schetsen van het gebruik van bodycamopnames als middel in opsporing en bewijsvoering wordt in het empirische onderzoek de visie van verschillende betrokken actoren bevraagd.

⁸ Artikel 56 §1 Belgisch Wetboek van Strafvordering

⁹ Artikel 127 §1 Belgisch Wetboek van Strafvordering

¹⁰ Artikel 128 Belgisch Wetboek van Strafvordering

¹¹ Artikel 129, 130 & 133 Belgisch Wetboek van Strafvordering

¹² Artikel 8 Belgisch Wetboek van Strafvordering

¹³ Artikel 28bis §1 Belgisch Wetboek van Strafvordering & Artikel 56 §1 Belgisch Wetboek van Strafvordering

¹⁴ Artikel 9 Belgisch Wetboek van Strafvordering

¹⁵ Artikel 6 Koninklijk besluit van 17 september 2001 tot vaststelling van de organisatie- en werkingsnormen van de lokale politie teneinde een gelijkwaardige minimale dienstverlening aan de bevolking te verzekeren

¹⁶ Artikel 3 van de Wet van 7 december 1998 tot organisatie van een geïntegreerde politiedienst, gestructureerd op twee niveaus

¹⁷ Artikel 3 van de Wet van 7 december 1998 tot organisatie van een geïntegreerde politiedienst, gestructureerd op twee niveaus

HOOFDSTUK 2: BODYCAMGEBRUIK EN BELGISCHE WETGEVING

Aangezien er in het empirisch onderzoek van deze scriptie zal worden gepeild naar het gebruik van bodycam(opname)s als middel voor opsporing en bewijsvoering in Belgisch strafonderzoek zal de Belgische wetgeving rond bodycamgebruik hierna kort worden toegelicht.

Het politieel gebruik van bodycams lijkt de laatste jaren ook in België in opmars. Daarom werd er in 2018 een wijziging doorgevoerd van de Camerawet van 21 maart 2007¹⁸. Zo werd het gebruik van bodycamtoestellen voor taken van bestuurlijke en gerechtelijke politie in de nieuwe Camerawet¹⁹ geïntegreerd in de wet op het politieambt²⁰ (hierna WPA). De regelgeving omtrent **het zichtbaar gebruik van bodycams** wordt uiteengezet in hoofdstuk IV, afdeling 1 van de WPA. Zo valt de bodycam onder het gebruik van mobiele camera's die worden verplaatst tijdens het gebruik ervan. 'Zichtbaar gebruik' wordt in de WPA²¹ gedefinieerd als: *“hetzij met mondelinge waarschuwing uitgaande van leden van het operationeel kader van de politiediensten, die als dusdanig identificeerbaar zijn.”* Bodycams dienen in dat licht dus ook zichtbaar te worden gedragen op het uniform van politieambtenaren. Bovendien moet het filmen met een bodycam ook telkens worden voorafgegaan door een mondelinge waarschuwing van de betrokken politieambtenaren. Verder wordt in artikel 25/3 § 1 WPA geduid dat het zichtbaar gebruik van bodycams in volgende gevallen is toegelaten:

- 1) In de niet-besloten plaatsen en de besloten plaatsen waarvan zij de beheerder zijn;
- 2) In voor het publiek toegankelijke besloten plaatsen, waarvan zij niet de beheerder zijn, tijdens de duur van de interventie;
- 3) In niet voor het publiek toegankelijke besloten plaatsen, waarvan zij niet de beheerders zijn, tijdens de duur van de interventie.

¹⁸ Wet van 21 maart 2007 tot regeling van de plaatsing en het gebruik van bewakingscamera's, BS 31 mei 2007

¹⁹ Wet van 21 maart 2018 tot wijziging van de wet op het politieambt om het gebruik van camera's door de politiediensten te regelen, en tot wijziging van de wet van 21 maart 2007 tot regeling van de plaatsing en het gebruik van bewakingscamera's, van de wet van 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten en van de wet van 2 oktober 2017 tot regeling van de private en bijzondere veiligheid, BS 16 april 2018

²⁰ Wet van 5 augustus 1992 op het politieambt, BS 22 december 1992

²¹ Artikel 25/2 §2, 2° b) van de Wet van 5 augustus 1992 op het politieambt, BS 22 december 1992

Daarnaast wordt er in de WPA²² ook verwezen naar het feit dat de politie op het grondgebied dat onder zijn bevoegdheid valt zichtbaar bodycams mag gebruiken enkel na het verkrijgen van een voorafgaande toestemming van de gemeenteraad (voor de lokale politie) of van de minister van Binnenlandse Zaken of zijn/haar gemachtigde (voor de federale politie).

Daarenboven wordt er in artikel 25/5 §1 WPA ook benadrukt dat het de verantwoordelijkheid is van de politieambtenaar in kwestie om te waken over het proportionaliteits- en subsidiariteitsbeginsel bij het gebruik van bodycamtoestellen. Zo moet het gebruik van de bodycam steeds evenredig zijn met het beoogde doel en kan de bodycam als middel enkel worden ingezet wanneer het beoogde doel niet kan worden bereikt met een ander en mogelijks minder ingrijpend middel (Van Ekelenburg, 2017).

Wat betreft de informatie en persoonsgegevens die door bodycams worden verzameld wordt in artikel 25/6 WPA onderstreept dat die kunnen worden geregistreerd en bewaard voor maximaal twaalf maanden te rekenen vanaf de registratie ervan. Nadien moeten de bodycamopnames bij wet worden vernietigd. Verder wordt ook het recht op toegang tot informatie en persoonsgegevens op bodycamopnames uiteengezet in artikel 25/7 § 1 WPA. Daarin wordt benadrukt dat dergelijke toegang wordt toegelaten gedurende een maand te rekenen vanaf de registratie van de bodycamopnames, op voorwaarde dat het operationeel gemotiveerd is en noodzakelijk is voor de uitoefening van een welbepaalde opdracht. Na het verstrijken van de eerste bewaar maand zou de toegang tot informatie en persoonsgegevens op bodycamopnames enkel mogelijk zijn voor doeleinden van gerechtelijke politie, mits een schriftelijke en met redenen omklede beslissing van de bevoegde procureur des Konings.

In de eerste plaats lijkt politieel gebruik van bodycams in de WPA onder het zichtbare gebruik van cameratoestellen te vallen. Al kan er wel al worden meegegeven dat het juridisch gezien echter niet onmogelijk is **de toestellen heimelijk in te zetten** met het doel actief misdrijven op te sporen en te bewijzen in strafonderzoek. Dit zou bijvoorbeeld kunnen na een machtiging van de procureur des Konings voor het uitvoeren van een observatie met technische hulpmiddelen in het kader van de bijzondere opsporingsmethoden²³. Ook in de WPA is er een aparte regeling voorzien voor het niet-zichtbare gebruik van mobiele camera's.

²² Artikel 25/4 § 1 van de Wet van 5 augustus 1992 op het politieambt, BS 22 december 1992

²³ Art. 47sexies § 1 van de Wet van 6 januari 2003 betreffende de bijzondere opsporingsmethoden en enige andere onderzoeksmethoden, BS 12 mei 2003.

In hoofdstuk IV/1, afdeling 1 WPA komen vier categorieën van niet-zichtbaar cameragebruik naar voren, elk met andere voorwaarden:

- 1) niet-zichtbaar gebruik omwille van bijzondere omstandigheden²⁴;
- 2) niet-zichtbaar gebruik voor de voorbereiding van acties van gerechtelijke politie die gedekt zijn door een mandaat van de procureur des Konings of de onderzoeksrechter²⁵;
- 3) niet-zichtbaar gebruik in het kader van gespecialiseerde beschermingsopdrachten van personen²⁶;
- 4) niet-zichtbaar gebruik in het kader van de overbrenging van aangehouden of vastgehouden personen²⁷.

In hoeverre het in politionele context ook opportuun kan zijn om bodycams heimelijk te gebruiken wordt in de volgende hoofdstukken toegelicht. Voor de registratie en bewaring van informatie en persoonsgegevens op opnames van niet-zichtbare camera's is de basisregel – behoudens enkele uitzonderingen – althans identiek aan die voor de toegang tot opnames van zichtbare camera's. Ook hier geldt er dus een maximale bewaringstermijn van twaalf maanden²⁸.

²⁴ Hoofdstuk IV/1, afdeling 1, onderafdeling 2 van de Wet van 5 augustus 1992 op het politieambt, BS 22 december 1992

²⁵ Hoofdstuk IV/1, afdeling 1, onderafdeling 3 van de Wet van 5 augustus 1992 op het politieambt, BS 22 december 1992

²⁶ Hoofdstuk IV/1, afdeling 1, onderafdeling 4 van de Wet van 5 augustus 1992 op het politieambt, BS 22 december 1992

²⁷ Hoofdstuk IV/1, afdeling 1, onderafdeling 5 van de Wet van 5 augustus 1992 op het politieambt, BS 22 december 1992

²⁸ Hoofdstuk IV/1, afdeling 2, onderafdeling 6 van de Wet van 5 augustus 1992 op het politieambt, BS 22 december 1992

HOOFDSTUK 3: EEN BLIK OP DE PRAKTIJK

3.1 Inleiding

Bodycams lijken steeds meer hun weg te vinden naar tal van politiekorpsen wereldwijd. Vanuit de schijnbaar populaire assumptie dat de toestellen de-escalerend zouden werken bij interacties tussen politieambtenaren en burgers lijken ze op het eerste gezicht vaak primair te worden ingezet bij politionele interventies (De Pauw & Vermeersch, 2015). In de literatuur ontstaat echter ook het idee dat bodycams veelzijdiger inzetbaar zijn binnen de politie. Zo zouden de cameratoestellen volgens voorstanders nuttig beeldmateriaal genereren dat mogelijks bruikbaar is voor opsporings- en bewijsvoeringdoeleinden in politionele strafonderzoeken (Malm, 2019 & Goyvaerts et al., 2021).

Zoals reeds aangehaald heeft deze scriptie tot doel uitgebreid te onderzoeken in hoeverre bodycamopnames daadwerkelijk kunnen bijdragen aan opsporings- en bewijsvoeringsprocessen. Om hierin een eerste inzicht te krijgen zal er in dit hoofdstuk worden nagegaan in hoeverre bodycamopnames vandaag in de praktijk reeds worden ingezet als middel voor opsporing en bewijsvoering in strafonderzoek. Vooreerst wordt er een blik geworpen op wetenschappelijk onderzoek naar het politioneel gebruik van bodycamopnames in strafonderzoeken. Nadien zullen de bevindingen uit de literatuur worden gespiegeld aan de Belgische context door na te gaan of en hoe Belgische lokale en federale politieambtenaren en parketmagistraten bodycamopnames al gebruiken voor opsporings- en bewijsvoeringdoeleinden.

3.2 Verkennende literatuurstudie

Om te beginnen is het opvallend dat heel wat politiekorpsen bodycams hoofdzakelijk lijken te gebruiken als hulpmiddel bij politionele interventies. In een recent onderzoek bij 1130 politieambtenaren uit verschillende korpsen in Nederland bleek bijvoorbeeld dat de toestellen in het merendeel van de gevallen (82%) werden gebruikt door leden van de interventiepolitie (Bureau Beke, 2021). Ook in België lijken bodycams op het eerste gezicht vooral te worden ingezet bij interventie-eenheden. Zo lanceerde de Federale Politie in 2021 nog een aanbesteding van 2.900 bodycams met het specifieke doel ze te gebruiken bij politionele tussenkomsten (Bové, 2021). De hypothese dat de toestellen vooral populair zijn als hulpmiddel bij interventies zou verklaarbaar kunnen zijn vanuit het feit dat de bodycam al lange tijd in heel wat literatuur

wordt geprezen als een effectief de-escalatiemiddel bij interacties tussen politie en burger (Fetzer et al., 2021). Daarenboven wordt de bodycam ook vaak gezien als een middel om meer transparantie rond politieoptreden te creëren en op die manier de legitimiteit van de politie te doen toenemen (Morrow et al., 2016). Dat zou ook kunnen verklaren waarom heel wat politiekorpsen met de implementatie van de toestellen mogelijks vooral mikken op de interventiediensten. Aangezien bodycams tot op vandaag vaak worden gelinkt aan de interventiepolitie is er bijgevolg nog opvallend weinig onderzoek verricht naar het gebruik van bodycam(opname)s specifiek voor opsporing en bewijsvoering in de praktijk. Daardoor is er ook maar beperkte informatie voorhanden over de mate waarin de toestellen binnen de politie reeds voor dergelijke doeleinden worden gebruikt.

Toch lijkt hierin stilaan verandering te komen. In een recent onderzoek uit Nederland bijvoorbeeld werd de politie-eenheid van Amsterdam in 2021 een jaar lang geobserveerd met het doel na te gaan in welke mate beschikbare bodycambeelden door politieambtenaren werden opgevraagd voor opsporings- of bewijsvoeringdoeleinden. In de studie worden er twee opmerkelijke vaststellingen gedaan. Ten eerste blijkt dat er in een jaar tijd slechts 50 van de 10.930 beschikbare opnames werden opgevraagd voor opsporings- en bewijsvoeringdoeleinden. Er werd dus amper een beroep op gedaan in strafonderzoek. Ten tweede wijst het onderzoek uit dat de 50 opgevraagde opnames enkel en alleen werden gebruikt voor opsporing en bewijsvoering in strafonderzoek naar geweldgebruik door of tegen politieambtenaren. In dezelfde studie bleek ook uit een aantal casestudy's bij andere Nederlandse politiekorpsen dat bodycamopnames vooral werden ingezet na geweldgebruik door of tegen politieambtenaren (Flight, 2021).

Dergelijke bevinding zou de indruk kunnen wekken dat bodycamopnames vandaag in beperkte mate worden gebruikt voor opsporing en bewijsvoering en in de praktijk vooral nuttig worden geacht in onderzoek naar incidenten waarbij geweld werd gebruikt door of tegen politieambtenaren. Toch is het belangrijk nogmaals te vermelden dat het huidige onderzoek naar het gebruik van bodycamopnames in opsporing en bewijsvoering nog schaars is en bovenstaand onderzoek enkel een verkennend beeld schetst van de situatie in een aantal Nederlandse politiekorpsen. Het beperkte onderzoek dat voorhanden is laat dus nog niet toe algemene uitspraken te doen over het politioneel gebruik van bodycamopnames in de praktijk. Ook al bestaat de mogelijkheid dat ze op verschillende plaatsen nog maar beperkt

worden gebruikt voor politionele opsporing en bewijsvoering. Het is echter cruciaal verder onderzoek te doen om na te gaan of deze tendens zich voordoet bij verschillende politiediensten. Daarom zal in wat volgt de praktijkervaring van lokale en federale gerechtelijke politieambtenaren en een parketmagistraat worden toegelicht om – met het vizier op de Belgische context – bij te dragen aan het prille onderzoek naar het gebruik van bodycamopnames als middel voor opsporing en bewijsvoering in strafonderzoeken.

3.3 Resultaten empirisch onderzoek

3.3.1 Het gebruik van bodycams

Aan de respondenten werd eerst gevraagd in welke mate ze zelf ervaring hebben met het actief gebruik van bodycamtoestellen om opnames vast te leggen voor opsporings- of bewijsvoeringdoeleinden. Enkel respondent 1 bleek zelf al opnames te hebben gemaakt met bodycamtoestellen in strafonderzoek. De respondent in kwestie gaf echter wel aan dat de reden voor het toenmalig gebruik van het toestel niet zozeer was om misdrijven op te sporen of te bewijzen maar eerder preventief werd gedragen om zichzelf te beschermen tegen mogelijks gewelddadig gedrag van een verdachte bij een tussenkomst.

“Maar tgo... wij zijn zelf eens een cannabisplantage binnengegaan, een redelijke grote, en dan hebben we wel bodycams gedragen. Zowel eerst bij de arrestatie van de betrokkenen als dan bij de inval zelf omdat daar toch wel een... er was een redelijk risico.”(Respondent 1)

De overige respondenten lijken amper ervaring te hebben met het gebruik van bodycamtoestellen voor het opsporen en bewijzen van misdrijven in strafonderzoek. Respondent 2, 3 en 4 geven aan zelf nog nooit bodycamopnames te hebben gemaakt.

“Ik in mijn geval, heb het eigenlijk nog niet moeten gebruiken, ook niet in bewijsvoering.”(Respondent 2)

Respondenten 5, 6 en 7 leggen uit dat ze niet in de mogelijkheid zijn de cameratoestellen te gebruiken om zelf opnames vast te leggen omwille van het feit dat er geen bodycamtoestellen beschikbaar zijn op de dienst waar ze tewerkgesteld zijn. Respondent 8 geeft dan weer aan bodycamtoestellen niet te kunnen gebruiken in opsporing en bewijsvoering omdat er vanuit het stadsbestuur geen toestemming is om de toestellen in te zetten voor dergelijke politionele doeleinden.

“Ze worden niet gebruikt. Wij zitten zeer beperkt in de toestemming met ons bodycamgebruik momenteel. Wij mogen hem enkel maar inzetten voor openbare ordediensten. Voor ons gewone reguliere werking mogen wij hem nog niet gebruiken, dus bij de recherche wordt hij ook nog niet gedragen.” (Respondent 8)

Bovendien benadrukt respondent 6 expliciet dat heel wat politieambtenaren vandaag ook nog niet stilstaan bij de mogelijkheid om bodycams actief in te zetten voor opsporing of bewijsvoering.

“Ik denk dat veel mensen denken: dat is iets van Amerika. En dat er nog niet echt over nagedacht is... ik zei dat dan tegen collega's: ik heb straks... en zij zeiden: bodycams? En dan begint iedereen daar plots over na te denken.” (Respondent 6)

Respondent 1 en respondent 3 hebben daarentegen wel de mogelijkheid bodycams te gebruiken maar verduidelijken waarom ze meestal niet geneigd zijn in strafonderzoek zelf opnames vast te leggen met bodycams. Zo zou het dragen van een bodycam volgens hen hun anonimiteit wegnemen waardoor ze niet meer in staat zouden zijn discreet te werk te gaan.

“Bij mijn weten is het op onze dienst nog niet gebruikt. Het is ook omdat... in veel van ons werk proberen we zo discreet mogelijk te blijven en als ge daar dan met zo 'n spel op uw borst rondloopt...” (Respondent 3)

Respondent 9 geeft aan ook geen ervaring te hebben met het actief inzetten van bodycamtoestellen voor opsporings- en bewijsvoeringdoeleinden in strafonderzoeken en haalt aan dat bodycams vooral bedoeld zijn om in te zetten tijdens politionele interventies.

“De bodycams zijn in principe een manier om interventies te registreren – voor zover dat ik weet. Wij gebruiken die bij mijn weten ook niet actief in het kader van bewijsvoering.”(Respondent 9)

Wat betreft het gebruik van bodycamtoestellen in het kader van opsporing en bewijsvoering in strafonderzoek bevestigt respondent 9 dat er een belangrijk verschil is tussen het zichtbaar vastleggen van opnames met een bodycam enerzijds en het actief inzetten van bodycams als heimelijke onderzoeksmethode anderzijds. Wat betreft het zichtbaar gebruik van de cameratoestellen geeft ook deze respondent duidelijk aan nog geen ervaring te hebben met het actief inzetten van zichtbare bodycams om misdrijven op te sporen en te bewijzen omwille van het – eerder aangehaalde – feit dat het zichtbaar gebruik van de toestellen het risico in zich draagt dat de discretie van de politionele handelingen dan wegvalt.

“Zoals ik daarstraks ook zei, een verdachte gaat niet in het aanschijn van een zichtbare camera een misdrijf plegen als hij een beetje bij zijn verstand is hé. Ik zeg maar iets: stel nu dat wij een drugsdealer willen ontmaskeren, dan gaat dat niet met een bodycam gebeuren.”(Respondent 9)

Zoals eerder aangehaald in deze scriptie is er echter – ook volgens respondent 9 – de mogelijkheid bodycamtoestellen in het kader van de bijzondere opsporingsmethoden²⁹ heimelijk te gebruiken om misdrijven actief op te sporen en te bewijzen in strafonderzoek. Al lijkt respondent 9 hiermee tot op vandaag ook nog geen ervaring te hebben.

²⁹ Artikel 47 van de Wet van 6 januari 2003 betreffende de bijzondere opsporingsmethoden en enige andere onderzoeksmethoden, BS 12 mei 2003.

3.3.2 Het gebruik van bodycamopnames

Vervolgens werd aan de respondenten gevraagd in hoeverre ze in strafonderzoek reeds gebruik hadden gemaakt van bodycamopnames die werden vastgelegd door andere politieambtenaren op interventiediensten. Respondent 1 geeft aan wel af en toe bodycambeelden te bekijken die zijn gemaakt door collega's op de interventiedienst. Respondent 2 geeft aan nog maar een enkele keer bodycamopnames te hebben bekeken in strafonderzoek. De respondent in kwestie verklaart recent beelden te hebben bekeken in een strafonderzoek rond intra-familiaal geweld.

“En dan heb ik de beelden wel bekeken...maar dat is voorlopig wel het enigste feit waar ik dat heb toegepast... voor de rest heb ik daar eigenlijk nog geen ervaring mee dat ze mij dat gevraagd hebben om dat te bekijken of te analyseren.” (Respondent 2)

Respondent 3, 4, 5 en 6 blijken echter nog nooit bodycambeelden te hebben bekeken of verwerkt voor opsporings- of bewijsvoeringdoeleinden in strafonderzoeken. Respondent 7 vertelt wel al bodycambeelden van collega's te hebben bekeken, al bleek dat louter voor didactische doeleinden te zijn geweest.

Respondent 8 claimt dat de bodycambeelden vastgelegd door de interventiediensten vandaag kunnen worden gebruikt in strafonderzoek door de lokale recherche maar dat dat echter nog niet erg veel wordt gedaan, vanwege het feit dat er in de zone nog niet veel gebruik gemaakt wordt van bodycams en er bijgevolg niet veel beeldmateriaal voorhanden is. Ook respondent 9 blijkt nog geen ervaring te hebben met het gebruik van bodycamopnames als bewijsmateriaal in strafonderzoek, al haalt de betreffende respondent wel aan dat bodycamopnames geregistreerd door interventiediensten weldegelijk in de bewijsvoering kunnen worden gebruikt.

3.4 Discussie

De verkennende literatuurstudie in dit hoofdstuk lijkt op het eerste gezicht de indruk te wekken dat bodycams vandaag vooral een populair hulpmiddel zijn bij politionele interventies. Wetenschappelijk onderzoek naar het gebruik van bodycam(opname)s specifiek voor opsporing en bewijsvoering in de praktijk lijkt op dit moment dan ook eerder beperkt te zijn. Recent onderzoek uit Nederland toonde echter wel aan dat bodycamopnames in de bestudeerde politiekorpsen amper werden gebruikt voor het opsporen en bewijzen van misdrijven in strafonderzoek. Enkel in onderzoeken naar geweldgebruik door of tegen politieambtenaren werd er een beroep gedaan op bodycambeelden.

Vanwege de schaarste van het onderzoek naar deze kwestie en de beperkte informatie die vandaag voorhanden is, is het echter nog niet mogelijk betrouwbare conclusies te trekken over het hedendaagse gebruik van bodycam(opname)s als middel voor opsporings- en bewijsvoeringdoeleinden in de politionele praktijk. Meer onderzoek is nodig om hierop helder zicht te krijgen.

Het empirisch onderzoek in deze scriptie lijkt op het eerste zicht ook de indruk te wekken dat bodycam(opname)s vandaag ook in België – omwille van uiteenlopende redenen – nog geen courante middelen zijn bij opsporing en bewijsvoering in politioneel strafonderzoek. Het is echter belangrijk hierbij te vermelden dat de specifieke praktijkervaring van de negen bevraagde respondenten geen totaalbeeld schetst van de gehele Belgische context. Meer onderzoek zal dus nodig zijn om veralgemenende uitspraken te kunnen doen over het hedendaags gebruik van bodycamopnames voor opsporing en bewijsvoering in België en in andere landen.

HOOFDSTUK 4: DE MOGELIJKE BIJDRAGE VAN BODYCAMOPNAMEN AAN OPSPORING EN BEWIJSVOERING IN STRAFONDERZOEK

4.1 Inleiding

In het vorige hoofdstuk kwam naar voren dat bodycam(opname)s vandaag op het eerste gezicht nog geen courante middelen lijken in de context van opsporing en bewijsvoering. Toch zouden ze volgens voorstanders ook in dergelijke context kunnen fungeren als nuttig hulpmiddel voor gerechtelijke politieambtenaren (Santoro, 2022). Daarom zal er in dit hoofdstuk verder worden onderzocht of en vooral hoe bodycam(opname)s nu precies kunnen bijdragen aan opsporings- en bewijsvoeringprocessen in strafonderzoek.

Om te beginnen zal er via een verkennend literatuuronderzoek gepoogd worden een eerste inzicht te krijgen in welke voordelen bodycam(opname)s precies kunnen bieden bij het opsporen en bewijzen van misdrijven. Daaropvolgend zal er ook bij de respondenten uit politie en parket in België worden gepolst welke meerwaarde de technologie volgens hen precies zou kunnen hebben in strafonderzoek. De visie en vooral de praktijkervaring van de bevroegde respondenten kan helpen om te doorgronden in welke domeinen en op welke manier bodycamopnames in de praktijk precies kunnen bijdragen aan opsporing en bewijsvoering.

4.2 Verkennende literatuurstudie

In de literatuur worden er enkele voorbeelden gegeven van hoe bodycam(opname)s zouden kunnen bijdragen aan het opsporen en het bewijzen van misdrijven. Zo zou het gebruik van de toestellen bijvoorbeeld toelaten misdrijven op heterdaad te registreren (Gaub et al., 2020) en bodycams zouden politieambtenaren in staat stellen allerhande bewijsmateriaal te capteren op plaatsen delict, tijdens huiszoekingen en achtervolgingen (Goyvaerts et al., 2021).

Na afloop van politionele interventies zouden bodycamopnames politieambtenaren dan weer kunnen bijstaan in het afleveren van accurate processen-verbaal door te fungeren als geheugensteun of als verduidelijking van complexe gebeurtenissen die moeilijk onder woorden te brengen zijn (Fan, 2017; Vredevelde et al., 2020; Gaub et al., 2020; Boivin & Gendron, 2022). Zo zou een proces-verbaal bijvoorbeeld kunnen worden vervolledigd met informatie die de politieambtenaar in kwestie zelf niet heeft waargenomen tijdens het incident. Ook kunnen bodycamopnames *retrieval cues* bevatten, dat zijn specifieke aanwijzingen op beelden die

ervoor zorgen dat de politieambtenaar zich zaken kan herinneren die hij/zij was vergeten. Tot slot zouden bodycamopnames ook kunnen helpen om mogelijke fouten in het proces-verbaal te verbeteren (Kesteloo & Vredevelde, 2021). Daarbovenop zouden bodycamopnames volgens Todak et al. (2022) kunnen helpen meer gedetailleerde verklaringen van slachtoffers of daders van misdrijven te verkrijgen, omdat bodycamtoestellen onder meer de mogelijkheid creëren verklaringen net na afloop van incidenten te registreren, wanneer de feiten nog vers in het geheugen zitten van de betrokken personen.

Bovenstaande uitspraken suggereren dat bodycams nuttig audio- en beeldmateriaal kunnen aanleveren dat bruikbaar is voor opsporing en bewijsvoering in strafonderzoek. Toch kan er niet zomaar van uitgegaan worden dat het gebruik van de technologie in elk domein tot effectiever politiewerk leidt (De Pauw & Vermeersch, 2015; Flight, 2016). Evaluatieonderzoek naar de mogelijke meerwaarde van bodycams specifiek als middel voor opsporing en bewijsvoering lijkt vandaag echter nog beperkt. Heel wat studies die onderzoek doen naar bodycamdracht bij de politie lijken namelijk de focus te leggen op mogelijke effecten van bodycamgebruik tijdens politionele interventies.

Niettemin zijn er in de literatuur ook een aantal evaluatiestudies voorhanden die onder meer – bewust of toevallig – constatering deden over de mogelijke impact van politioneel bodycamgebruik op opsporings- en bewijsvoeringprocessen. Aangezien dergelijke vaststellingen een eerste inzicht kunnen geven in de mogelijke bijdrage van bodycamopnames als middel voor opsporing en bewijsvoering in de praktijk zullen ze hierna kort worden besproken.

Om te beginnen bleek in een studie van Ellis et al. (2015) bijvoorbeeld dat er in het politiekorps van Isle of Wight een toename was van het aantal vaststellingen van misdrijven van huiselijk geweld als gevolg van het politioneel gebruik van bodycams. Verder bleek uit een evaluatie in Plymouth dat er vanwege het gebruik van de cameratoestellen accurater bewijsmateriaal beschikbaar was voor verder politioneel onderzoek. Dat werd recent ook gerapporteerd in een studie in het korps van de Nationale Politie in Nederland. Daarin bleek dat het bekijken van bodycamopnames een gunstige impact had op de volledigheid en accuraatheid van processen-verbaal (Goodall, 2007; Vredevelde et al., 2021).

Daarenboven leidde het gebruik van bodycams in de politiekorpsen van Isle of Wight en Phoenix tot een toename van het aantal arrestaties van daders van huiselijk geweld en alcohol- en drugsinbreuken (Ellis et al., 2015 & White et al., 2019). Bovendien vergrootte de

aanwezigheid van bodycamopnames in strafonderzoeken in Plymouth, Glasgow, Phoenix en Isle of Whight de kans op *guilty plea's* of voorafgaande erkenningen van schuld³⁰ bij daders (Goodall, 2007; ODS Consulting, 2011; Morrow et al., 2016; Ellis et al., 2015).

In Tempe had de aanwezigheid van bodycamopnames dan weer een effect op de doorlooptijd van dossiers in strafzaken. Zaken rond alcohol- en drugsinbreuken waarin bodycambeelden waren gemaakt bleken sneller te worden berecht (White et al., 2019; Todak et al., 2022). Ook in de regio Pacific Northwest bleek er daling te zijn van de tijd nodig om vonnissen te vellen in die zaken waar bodycamopnames van de feiten beschikbaar waren (Pimley et al., 2022).

Tot slot werd er in de politiekorpsen in Essex en Phoenix vaker overgegaan tot een strafrechtelijke veroordeling van daders van huiselijk geweld in die zaken waar bodycambeelden beschikbaar waren (Owens et al., 2014 & Morrow et al., 2016).

Belangrijk om te vermelden is dat het niet om een exhaustieve opsomming van evaluatiestudies gaat. Dat hoeft in dit geval niet problematisch te zijn, aangezien ze vooral bedoeld is om een verkennend inzicht te krijgen in de mogelijke bijdrage van bodycamopnames aan opsporings- en bewijsvoeringsprocessen. De vastgestelde effecten wekken op het eerste gezicht dan ook de indruk dat het gebruik van bodycam(opname)s op verschillende vlakken gunstig kan zijn voor opsporings- en bewijsvoeringdoeleinden. Zo lijkt men kennelijk met bodycams meer misdrijven op te sporen en zouden opnames de bewijsvoering in strafonderzoek aanzienlijk kunnen versterken.

Toch moeten bovenstaande bevindingen kritisch worden benaderd. Een eerste reden hiervoor is dat ze niet in elke evaluatie werden teruggevonden. In een studie in Londen bleek de aanwezigheid van bodycambeelden bijvoorbeeld geen enkel effect te hebben op het aantal arrestaties en in een evaluatie in Tempe had de beschikbaarheid van bodycamopnames dan weer helemaal geen impact op de strafrechtelijke veroordeling van daders. Het opvolgonderzoek wees zelfs uit dat daders van persoons- en verkeersdelicten minder snel schuldig bevonden werden in zaken waarbij het incident gefilmd was met bodycams (Grosmith et al., 2015; White et al., 2019; Todak et al., 2022). Ten tweede konden de gunstige effecten niet in elke studie uitsluitend worden toegewezen aan het gebruik van bodycam(opname)s. Zo werd de gerapporteerde stijging van het aantal *guilty plea's* in de evaluatie in Phoenix in 2014 mogelijks mede beïnvloed door de aanstelling van een verbindingsofficier die de communicatie tussen het politiedepartement en het openbaar ministere tijdens het experiment faciliteerde (Katz et al.,

³⁰ Artikel 216 Belgisch Wetboek van Strafvordering

2014). Tot slot werd het merendeel van de hierboven genoemde effecten hoofdzakelijk gerapporteerd in de context van opsporing en bewijsvoering specifiek in zaken van huishoudelijk geweld of alcohol- en drugsinbreuken.

Ook al geven de huidige bevindingen in effectonderzoek een eerste inzicht in de mogelijke meerwaarde van bodycamgebruik voor opsporing en bewijsvoering, ze laten dus nog niet toe hierover veralgemenende uitspraken te doen. Bovendien bieden de bovenstaande evaluaties ook nog geen concreet antwoord op de vraag hoe en in welke domeinen bodycam(opname)s als middel specifiek kunnen bijdragen aan opsporings- en bewijsvoeringprocessen tijdens het politionele strafonderzoek. Om meer inzicht te krijgen in deze kwestie werden de negen respondenten uit politie en parket in België hierover uitgebreid bevraagd. In wat volgt zullen de resultaten van het empirisch onderzoek worden toegelicht.

4.3 Resultaten empirisch onderzoek

4.3.1 De mogelijke bijdrage aan bewijsvoering

Heel wat respondenten halen aan dat bodycamopnames een meerwaarde kunnen zijn voor de bewijsvoering in strafonderzoek omwille van het feit dat ze in verschillende situaties nauwkeurig en kwalitatief bewijsmateriaal kunnen aanleveren en zo kunnen zorgen voor meer accurate en volledige processen-verbaal.

a) **Nauwkeurige documentatie van de plaatsgesteldheid**

Zo verduidelijken respondenten 1 en 2 als eerst dat bodycamopnames van een plaats-delict bijvoorbeeld kunnen helpen een nauwkeurig proces-verbaal op te stellen van de plaatsgesteldheid van de scene.

“Ik denk ja... een PV is altijd redelijk abstract. Je krijgt een PV en daar staan de vaststellingen wel in. Al dan niet... bij de ene vaststeller is dat wat meer gespecificeerd als bij de andere. Maar ik denk dan wel als je gebruik maakt van die beelden dat ge wel een beter beeld kunt scheppen van de situatie, van de plaatsgesteldheid. Hoe lag dat daarbij, hoe reageerde het slachtoffer, hoe reageerde de dader... (Respondent 2)

Daarnaast wordt door respondent 1 aangehaald dat bodycamopnames van een plaats-delict politieambtenaren ook in staat stelt accurate en nuttige informatie te verschaffen aan het afstappingsteam dat in een latere fase de plaats-delict zal onderzoeken.

“Wij hadden bijvoorbeeld een poging moord dat we echt konden vaststellen van kijk.. die opstellers hebben dat heel goed gedaan, die hebben het slachtoffer uit de kamer gehaald zonder dat ze zelf de kamer betreden hebben. Dus onze PD was intact. Dat zijn allemaal vaststellingen die je dan kan meegeven aan het afstappingsteam die dan ter plaatse komen en vragen van ja, kan je ons iets vertellen over de PD? Dus op dat gebied is dat wel handig.”
(Respondent 1)

Toch lijken respondent 4 en respondent 8 de meerwaarde van bodycamopnames voor de documentatie van een plaats-delict te nuanceren. Zo zouden er volgens deze respondenten andere cameratoestellen voorhanden zijn die een duidelijker beeld schetsen van de plaatsgesteldheid.

“Maar daar bestaan gewone camera’s ook voor hé. Als dat een delict is dat...een poging moord of een doodslag of een poging daarvan, dan wordt er sowieso gefilmd en nu is het al in 3D volledig. En krijgen wij die beelden van CSI teams, dus zien we die eigenlijk ook al volledig” (Respondent 4)

“Hoe moet ik het zeggen... Daar heb je zelfs geen bodycam voor nodig. Als je naar een plaats-delict gaat dan mogen wij foto’s nemen en films gebruiken zoveel als we willen hé.” (Respondent 8)

Respondent 7 is er echter van overtuigd dat bodycambeelden vooral een toegevoegde waarde hebben voor het opstellen van een proces-verbaal van de plaatsgesteldheid van veranderende plaatsen-delict. Bodycamopnames zouden in dergelijke gevallen politieambtenaren in staat stellen meer informatie te verzamelen die zonder de toestellen mogelijks verloren zou kunnen gaan.

“...plaatsen-delict waar er heel veel beweging is, waar er mensen door lopen, waar misschien zelfs de verdachten ergens in de omgeving lopen...Dat eerste moment...ge weet niet goed wat er allemaal aan het gebeuren is. Wie is er betrokken? Ge staat daar te praten met mensen en uw verdachte loopt daar misschien nog ergens maar die is zich aan het uit te voeten maken. Maar met een bodycam staat hij er misschien wel op en hebt ge misschien wel een gezicht.” (Respondent 7)

Daarnaast wordt door vijf respondenten ook aangehaald dat bodycamopnames van huiszoeken kunnen helpen om achteraf in een proces-verbaal de plaatsgesteldheid van de woning meer gedetailleerd in kaart te brengen.

“Als ik eerlijk gezegd de toepassing van bodycams bij ons in de dienst – louter recherchewerk – dan zie ik het ook nuttig bijvoorbeeld bij het uitvoeren van een huiszoeking. Ik zeg maar iets... een huiszoeking naar drugs toe of dergelijke... dat de plaatsgesteldheid wordt gefilmd. Als er een huiszoeking gebeurt wordt er ook altijd een proces-verbaal opgesteld van de plaatsgesteldheid, dus ja...” (Respondent 2)

Toch wordt ook de toegevoegde waarde van bodycamopnames bij huiszoeken door vier respondenten genuanceerd, aangezien er vandaag bij huiszoeken ook telkens een fotodossier zou worden opgesteld van de plaatsgesteldheid in de onderzochte woning. Volgens de betreffende respondenten zou dat bodycamopnames overbodig maken.

“Vind je iets op een bepaalde plaats, dan trek je daar al een foto van. Je maakt al een fotodossier. Alles wat je in beslag neemt is omschreven, “dat is op die plaats gevonden”, foto van getrokken...dus die bodycam...wat is dan de meerwaarde voor te zeggen: ik ga het nu nog eens op video vastleggen ook?” (Respondent 5)

b) Duiding van de ernst van de feiten

Als tweede element kwam bij het merendeel van de respondenten naar voren dat bodycambeelden processen-verbaal als bewijsmateriaal kracht kunnen bijzetten vanwege de visualisatie die zou helpen de ernst van de feiten beschreven in een proces-verbaal te duiden.

“Een beeld zegt meer dan honderdduizend woorden. Dat is in een pv ook zo.” (Respondent 4)

“Maar die ene huiszoeking dat waren zes kinderen en...dat was een schrijnende situatie waarin ze leefden en dan dacht ik van oké...je kunt dat wel op papier zetten hé van “dat kind sliep op een beschimmelde matras”...tot je ziet dat dat kind daar ligt. Een beeld spreekt dan meer dan woorden, vind ik vaak. (Respondent 6)

In dat licht halen respondent 6, 7 en 8 zelfs aan dat het verwerken van beelden in processen-verbaal een impact zou kunnen hebben op de beslissingsvorming van een onderzoeks- of strafrechter bij de beoordeling van feiten.

“Volgens mij wel zeker. Ik denk...een rechter is ook...ik zou gewoon denken hoe dat ik zelf zou zijn. Visualisatie helpt altijd bij een mens. Iedereen die een PV leest interpreteert dat volgens zijn leven. Iedereen denkt in zijn eigen stramien. Maar een beeld toont hoe het echt was hé.” (Respondent 6)

“Ik denk het ergens wel. Rechters zijn ook maar mensen en als je dan inderdaad beelden ziet bijvoorbeeld, slachtoffers van mensenhandel die daar dan uit een camion komen, helemaal onderkoeld en...je kunt dat allemaal wel beschrijven in uw PV hé “personen zitten onderkoeld” maar dat voelt niet hetzelfde aan als dat ge de beelden zou bekijken” (Respondent 7)

Ook respondent 1 benadrukt dat processen-verbaal gestaafd met bodycambeelden de ernst van de feiten werkelijkheidsgetrouw kunnen duiden in een rechtszaak.

“Ik denk dat, in dit geval bijvoorbeeld, gaat hem dat over een slachtoffer die in een kamer zit waar dat geen vierkante centimeter niet onder het bloed zit en waar vetweefsel op dat bed ligt van uit haar been gesneden en die komt naar buiten en die wordt daar verzorgd, er wordt een tourniquet aangelegd... dat zijn dingen die, als je dat ziet in een rechtszaak, die de ernst van die feiten gaan duiden.” (Respondent 1)

c) Bodycamopnames als geheugensteun

Als derde element geven enkele respondenten aan dat bodycamopnames kunnen bijdragen aan de bewijsvoering in strafonderzoek in de zin dat ze tijdens het schrijfproces van de processen-verbaal, in geval van twijfel of vergeetachtigheid, kunnen fungeren als geheugensteun.

Dus zo controles...je bent met niet veel om dat te doen. Dus ik denk dat dat wel interessant kan zijn om daar misschien dan nog een keer naar terug te schakelen van “hebben we misschien op dat moment iets niet gezien?” (Respondent 6)

“Als geheugensteun denk ik, of gewoon voor bijkomende info hé. Dingen die je misschien zelfs niet eens gezien hebt of weet en die er toch op staan.” (Respondent 7)

d) Bewijsgaring in veranderende omgevingen

Zoals ook eerder aan bod kwam zouden bodycamopnames volgens twee respondenten specifiek kunnen helpen zaken te capteren in acute en veranderende situaties. Zaken die door politieambtenaren anders mogelijks niet waargenomen of geregistreerd zouden zijn en die verloren zouden gaan in het strafonderzoek. In dergelijke gevallen zouden bodycamopnames politieambtenaren in staat stellen gemiste informatie in een later stadium alsnog op te nemen in het proces-verbaal.

“Ge komt toe en er is daar vanalles aan het...mensen gaan weg. Voertuigen gaan weg. En ge kunt onmogelijk alles gezien hebben. En dan kunt ge wel een keer rustig gaan bekijken achteraf: aha, die was daar. Of die auto is daar gezien. Dus sowieso gaat ge wel iets meer info...” (Respondent 7)

e) Bewijs van geweldgebruik door of tegen politieambtenaren

Volgens vier respondenten kunnen bodycamopnames ook fungeren als nuttig bewijsmateriaal specifiek in strafonderzoek naar geweldgebruik door of tegen politieambtenaren.

“Dus gaan we die ook wel kunnen gebruiken als bewijselement om bijvoorbeeld die weerspanning te bewijzen. Maar omgekeerd ook, als de politie ervan wordt beschuldigd door iemand van overdreven geweld te hebben gebruikt... dan kan dat op die beelden wel bekeken worden en zullen die ook wel als bewijsmateriaal kunnen gebruikt worden.”(Respondent 9)

4.3.2 De mogelijke bijdrage aan opsporing

De meerwaarde van bodycam(opname)s voor opsporing komt in het onderzoek minder aan bod. Toch wordt er door een beperkt aantal respondenten gewezen op twee mogelijke voordelen.

f) Een hulpmiddel bij observaties

Wat betreft het inzetten van bodycam(opname)s om actief misdrijven en daders ervan op te sporen verwijzen twee respondenten naar de mogelijkheid bodycams in te zetten om zaken te registreren tijdens politionele observaties.

“Maar ja een lopend beeld, een manier dat iemand in een conversatie gaat met mensen, een zakje dat wordt doorgegeven, geld dat wordt doorgegeven...dat zijn dingen waarbij je soms niet rap genoeg bent met uw foto's. Maar dan heb je nog altijd uw bodycam die eventueel wel kan...”(Respondent 7)

“...dat zijn mannen die een observatie leiden en ik denk dat dat dan ook zeer interessant is als zij dat dan eigenlijk kunnen aandoen om misschien nog extra dingen te kunnen zien als ze echt iemand volgen dan. Als ze dat subtiel doen natuurlijk, want ja...je bent volledig in burger.”(Respondent 6)

g) Identificatie van verdachten

Twee andere respondenten geven aan dat bodycamopnames in sommige gevallen ook zouden kunnen helpen om potentiële verdachten te identificeren in lopende strafonderzoeken.

“Sowieso. Pak nu dat we weet krijgen van een tussenkomst op een adres maar we weten niet altijd wie woont er daar nu eigenlijk? Als ge dan achteraf kunt gaan kijken op die beelden en ge zegt ow, die daar die herken ik. Dat is iemand van mijn dossier maar die staat daar niet ingeschreven.” (Respondent 7)

4.4 Discussie

In de literatuur lijken voorstanders te suggereren dat bodycam(opname)s op verscheidene manieren een meerwaarde kunnen zijn voor het opsporen en bewijzen van misdrijven. Specifiek evaluatieonderzoek naar deze kwestie lijkt tot op heden eerder beperkt te zijn. Wel werd er in enkele besproken effectstudies een gunstige impact gemeten van politieel bodycamgebruik op opsporings- en bewijsvoeringprocessen. De effecten in de besproken studies kunnen echter niet zomaar veralgemeend worden en bieden ook nog geen helder antwoord op de vraag hoe en in welke domeinen bodycamopnames als middel concreet kunnen bijdragen tot het opsporen en bewijzen van misdrijven in strafonderzoek. Daarom werd er hierop verder ingegaan in het empirisch onderzoek van deze scriptie.

Uit de diepte-interviews blijkt als eerste dat bodycam(opname)s volgens de bevroegde respondenten vooral kunnen bijdragen aan de bewijsvoering in strafonderzoek. Zo werd er aangehaald dat ze politieambtenaren kunnen helpen de plaatsgesteldheid van woningen of plaatsen-delict nauwkeurig te documenteren, dat bodycamopnames ook helpen de ernst van de feiten te duiden en kunnen fungeren als nuttige geheugensteun bij het opmaken van processen-verbaal. Daarenboven zouden ze volgens sommige respondenten ook kunnen helpen bewijsmateriaal te verzamelen in veranderende omgevingen. Verder zouden bodycamopnames volgens enkele respondenten ook specifiek kunnen dienen als bewijs in onderzoek naar geweldgebruik door of tegen politieambtenaren.

De mogelijke meerwaarde van bodycam(opname)s voor het actief opsporen van misdrijven kwam in dit onderzoek minder naar voren. Dat wil niet noodzakelijk zeggen dat ze voor dat doeleinde geen nuttig instrument kunnen zijn. Een mogelijke verklaring voor het feit dat de respondenten de technologie voor opsporing minder nuttig achtten, is dat bodycams in België vandaag hoofdzakelijk bedoeld zijn voor zichtbaar gebruik, terwijl het zichtbaar gebruiken van de toestellen niet erg nuttig zou zijn voor het vaststellen van misdrijven. Zo werd er in dit onderzoek – weliswaar beperkt – aangehaald dat het heimelijk inzetten van bodycamtoestellen om misdrijven vast te stellen tijdens observaties wel nuttig zou kunnen zijn. Daarnaast zouden bodycambeelden volgens enkelen ook kunnen helpen verdachten te identificeren in lopende onderzoeken. Meer onderzoek bij andere respondenten en in andere regio's zal echter nodig zijn om hierover betrouwbare uitspraken te kunnen doen.

HOOFDSTUK 5: MOGELIJKE BEPERKINGEN VAN BODYCAMOPNAMES ALS MIDDEL VOOR OPSPORING EN BEWIJSVOERING IN STRAFONDERZOEK

5.1 Inleiding

Bodycamopnames lijken op het eerste gezicht dus enkele concrete voordelen te bieden voor het opsporen en vooral voor het bewijzen van misdrijven in strafonderzoek. Rekening houdend met het feit dat het onderzoek naar deze kwestie nog schaars is, lijkt het volgens Bowling & Iyer (2019, p. 156) wel aangewezen vooralsnog bedachtzaam om te gaan met het implementeren van bodycams in strafonderzoek:

“We need to understand more clearly the potential pitfalls of technologies that are on the cusp of being introduced that will automate aspects of evidence collection by front-line officers while being bounded by human decision-making.”

In dat licht kan het ook nuttig zijn kritisch na te gaan in hoeverre er ook beperkingen zijn aan bodycamopnames als middel voor opsporing en bewijsvoering in strafonderzoek. Ook inzicht in potentiële beperkingen draagt bij aan een grondige evaluatie van de geschiktheid van bodycamopnames om te worden ingezet voor opsporing en bewijsvoering. Bovendien stelt het actoren die betrokken zijn in de strafrechtsketen in staat er in de praktijk kritisch mee om te gaan.

5.2 Verkennende literatuurstudie

In de actualiteit wordt door voorstanders uitvoerig beargumenteerd dat bodycamopnames een onweerlegbare en objectieve weergave van de feiten voorzien.

“De opnames kunnen ook als bewijs toegevoegd worden bij het proces-verbaal van strafbare feiten. Ze geven een objectief verslag van de omstandigheden en kunnen een meerwaarde zijn bij een plaatsbeschrijving of huiszoeking.” (HLN, 2022)

Op het eerste gezicht lijkt het aannemelijk dat een bodycamopname een objectieve weergave voorziet van de feiten. Morrison (2017, p. 796) bestempelt dergelijke perceptie echter als ‘*naïef realisme*’. Ook in recent onderzoek van Goyvaerts et al. (2021) en Vredeveldt et al. (2020) wordt uitvoerig beargumenteerd dat er heel wat redenen zijn om de zogenaamde objectiviteit van bodycamopnames in twijfel te trekken. Zo zouden bodycambeelden toch een aantal aanzienlijke beperkingen vertonen.

Om te beginnen lijken bodycamopnames vaak ernstige gebreken te vertonen en leveren ze in de praktijk vaak een slechte beeldkwaliteit af (Roche et al., 2022). Daarnaast zijn de cameratoestellen vaak vastgehecht op het politie-uniform ter hoogte van de borstkas. Daardoor wordt er met bodycams slechts in een enkele richting gefilmd. Wat een agent bijvoorbeeld vaststelt als hij/zij achterom kijkt, kan niet worden opgenomen en staat bijgevolg ook niet op de beelden. In dergelijke gevallen schetsen bodycamopnames dus geen totaalbeeld van de gebeurtenis, aangezien ook zaken die zich achter of naast agenten afspelen mee hun handelen of dat van omstaanders kunnen beïnvloeden (Vredeveldt et al., 2020).

Bovendien geven bodycamopnames geen informatie over de context voorafgaand aan de opgenomen gebeurtenis. Soms is dergelijke informatie echter cruciaal om het handelen van personen te kunnen begrijpen en evalueren. Zeker in de gevallen wanneer bodycams pas worden ingeschakeld wanneer de situatie reeds uit de hand is gelopen (Blaskovits & Bennel, 2020; Vredeveldt et al., 2021).

Verder kan het ook belangrijk zijn stil te staan bij het feit dat heel wat politieambtenaren die een bodycam dragen tot op zekere hoogte zelf kunnen kiezen *of* ze een gebeurtenis filmen, *wanneer* ze een gebeurtenis filmen en *wat* van de gebeurtenis ze precies filmen. Houwing & Van Eck (2020) wijzen hierbij op het gevaar dat dergelijke discretionaire ruimte door politieambtenaren zou kunnen misbruikt worden, wat ook de objectiviteit van bodycamopnames in het gedrang brengt en een machtsonevenwicht creëert tussen burgers en politie. Ook recent onderzoek van Sandhu & Simmons (2022) wijst op het feit dat de discretionaire ruimte in het gebruik van bodycams impliceert dat politieambtenaren in zekere mate kunnen kiezen welk verhaal ze met de bodycamopnames creëren en daarbij ook invloed kunnen hebben op hoe incidenten worden waargenomen en gepercipieerd door personen die de opnames achteraf bekijken. Volgens de onderzoekers zou daarbij het gevaar ontstaan dat politieambtenaren de bodycams in sommige gevallen vooral gebruiken om hun persoonlijke en institutionele legitimiteit te beschermen.

Afgaand op hogergenoemde argumenten lijken bodycamopnames dus niet zonder beperkingen te zijn, waardoor ze op het eerste gezicht dus ook niet zomaar mogen worden beschouwd als objectief bewijsmateriaal in strafonderzoek. Om meer zicht te krijgen op mogelijke beperkingen van bodycamopnames als middel voor opsporing en bewijsvoering werd er in het empirisch onderzoek een beroep gedaan op de kritische percepties van de negen bevroegde respondenten uit de Belgische praktijk. In wat volgt zullen ze worden toegelicht.

5.3 Resultaten empirisch onderzoek

De beperkingen van bodycamopnames die in het empirisch onderzoek van deze scriptie naar voren kwamen lijken in grote mate overeen te stemmen met bovenstaande beperkingen die in de literatuur reeds worden beschreven. Via het aanreiken van de concrete voorbeelden van respondenten uit politie en parket in België wordt duidelijk hoe dergelijke beperkingen zich in de praktijk kunnen voordoen.

5.3.1 Gebrekkige beeldkwaliteit

Het eerste dat drie respondenten benadrukken is het feit dat bodycamopnames vaak van slechte kwaliteit kunnen zijn. Zo zouden ze in sommige gevallen schokkerig kunnen zijn vanwege het feit dat ze gedragen worden op een bewegend lichaam.

“Dus wat dat betreft, is voor ons achteraf natuurlijk de 360° view van het labo veel nuttiger dan ons eigen beelden waar we zelf van links naar rechts gaan en ons bukken en ja, alles beweegt hé.” (Respondent 1)

“Zeker ook, als je hem hangt...bij mijn vorige collega hing die altijd op zijn kogelwerende vest en de helft van de tijd, als er eens strubbeling was, viel dat eraf. Plus, als je met een verdachte naar de grond moet gaan, je zit daar al zo dicht tegen dat je volgens mij ook geen goede beelden hebt.” (Respondent 5)

5.3.2 Slechts één perspectief

Als tweede beperking wordt door vijf respondenten ook aangehaald dat bodycams maar in één enkele richting filmen, waardoor bodycamopnames situaties dus telkens vanuit één perspectief weergeven en bijgevolg geen totaalbeeld creëren. Drie respondenten onderstrepen bijvoorbeeld dat bodycambeelden van een huiszoeking geen totaalbeeld schetsen van de plaatsgesteldheid in de woning en bijgevolg niet altijd kunnen fungeren als op zichzelf staand bewijsmateriaal.

“Ja, ’t is altijd vanuit een bepaald perspectief hé dus. Je kunt niet zeggen dat het een overzicht geeft van het geheel. Dus het hangt er ook vanaf...waar is die geweest of ja. Dus ik zou dat niet...ik denk dat je wel moet beseffen dat dat vanuit het perspectief is van een bepaald persoon en dat dat geen geheel kan aantonen van...hoe is die huiszoeking verlopen.”
(Respondent 6)

Daarnaast benadrukken twee respondenten ook dat bodycamopnames – door het gegeven dat ze maar één perspectief weergeven – een onbetrouwbare verslaggever kunnen zijn van feiten, aangezien er op de opnames zaken kunnen ontbreken die mogelijks relevant of zelfs noodzakelijk zijn om een helder en betrouwbaar zicht te krijgen op de gefilmde situatie.

En dan ook ja...het filmt ook niet alles hé. Ge filmt denk ik alleen maar voor u of toch een bepaalde hoek. Dus alles wat ze achter u doen, of ze zijn met dingen naar u aan het gooien...het gaat er ook allemaal niet opstaan. Dus we moeten wel altijd rekening houden...we zien een deel van de waarheid maar heel veel... dingen die geroepen worden en zo...ge kunt het niet allemaal meehebben op bodycam. En het is zeker niet zaligmakend.”(Respondent 7)

In dat verband schetst een respondent een hypothetische situatie waarin er op bodycambeelden van een geweldincident zaken kunnen ontbreken die noodzakelijk zijn om bijvoorbeeld het gedrag van een politieambtenaar tijdens het incident ten gronde te beoordelen.

“Op uw bodycam ziet ge juist hetgeen voor u. Neem nu, ge hebt een interventie met iemand die wat agressief is...op bodycambeeld lijkt het dat gij daar staat met die persoon. Maar op een ander camerabeeld staan er achter u misschien tien collega's waarbij het eigenlijk totaal niet nodig is dat ge die daar dan met ik weet niet hoeveel geweld gaat gaan aanvallen.”

(Respondent 7)

5.3.3 Een selectieve momentopname

Als derde beperking van bodycamopnames lichtten zes respondenten toe dat het belangrijk is in rekening te brengen dat de opnames ook vaak maar een beperkt deel van het verhaalschetsen aangezien bodycamtoestellen vaak pas middenin een gebeurtenis worden aangezet.

“...daar zal altijd al iets gebeurd zijn dat de politie ziet vooraleer dat ze de reflex maken om hun bodycam aan te zetten. Dus het kan zijn dat beelden maar starten ergens halverwege in een interventie. Dus het kan zijn dat we een deel van het verhaal missen.” (Respondent 9)

Het gegeven dat een bodycam niet altijd de gehele context van een gebeurtenis registreert kan volgens sommige respondenten problematisch zijn wanneer een opname achteraf wordt geraadpleegd als bewijsmateriaal in strafonderzoek. De ontbrekende context voorafgaand aan de bodycamopname zou volgens sommigen noodzakelijk kunnen zijn om de gebeurtenis op de opname zelf gegrond te kunnen interpreteren en evalueren. Enkele respondenten lichtten dit verder toe door te verwijzen naar potentiële situaties waarin bodycamopnames zouden kunnen worden gebruikt als bewijsmateriaal in onderzoek naar geweldgebruik door of tegen politieambtenaren. Een opname die de aanleiding tot het geweldgebruik niet weergeeft zou volgens sommige respondenten te beperkt zijn als bewijsmateriaal omdat ze niet toelaat een rechtvaardig oordeel te vellen over het gedrag van de betrokkenen.

“...dat je misschien maar een fragment hebt van hetgeen dat gebeurt en niet voorafgaand. En ja, dat zijn toch allemaal belangrijke elementen om te meten en te weten hoe uw reactie daarop is, op dat incident. En ja...dat maakt de...ik heb daar een zeer wrang gevoel bij.”(Respondent 4)

“Meestal hebben ze pas de reflex om hem aan te zetten op het moment dat het al gebeurd is. En dan is er eigenlijk al een gevecht geweest. Maar wat staat er dan op beeld? Hetgeen jij als politieambtenaar aan het doen zijt om hem in bedwang te houden maar wat hij naar u gedaan heeft staat er niet op. Dus dat is wel zeer dubieus.” (Respondent 8)

5.3.4 De macht van de maker

Als laatste element lijken vier respondenten te bevestigen dat de politieambtenaar ook voor een groot deel zelf kan bepalen wat er al dan niet op de bodycamopname wordt weergegeven omwille van de discretionaire ruimte die de politieambtenaar vandaag heeft bij het activeren en bedienen van het cameratoestel. Dergelijke discretionaire ruimte zou volgens respondent 5 in sommige gevallen ook de waarheidsgetrouwheid van een bodycamopname als bewijsmateriaal in de weg kunnen staan. Zo kiest de politieambtenaar in kwestie nog altijd zelf wanneer hij filmt en wat hij wel en niet filmt met het toestel.

“Tot hiertoe is het nog altijd de drager die beslist wanneer dat hij hem aanzet” (Respondent 3)

“Zeker ook omdat het een beetje uw eigen discretie is dat je hem aanzet of afzet. Ik wil maar zeggen...” (Respondent 5)

Het risico dat dergelijke discretionaire ruimte door politieambtenaren misbruikt zou worden om de verslaggeving van een gebeurtenis doelbewust in een bepaalde richting te sturen lijkt volgens respondent 1 echter laag.

“En ik denk niet dat een collega doelbewust zou zeggen: “oh maar dit ga ik nog niet filmen, ik ga eerst eens een mot uitdelen en dan ga ik het filmen”. Ik denk dat die collega's zeer dun gezaaid zijn.” (Respondent 1)

5.4 Discussie

Ook al bestaat er geen twijfel over het feit dat opnames nuttig en informatief kunnen zijn, toch blijken ze ook niet zonder gebreken. De mogelijke beperkingen van bodycamopnames die in de literatuur worden aangehaald lijken in het empirisch onderzoek ook te worden bevestigd. Zo blijken er toch heel wat mitsen en maren te zijn.

Om te beginnen zouden bodycamopnames vaak van gebrekkige beeldkwaliteit kunnen zijn. Dat zou een logisch gevolg zijn van het feit dat ze op het lichaam van politieambtenaren worden gedragen. Daarnaast geven bodycamopnames de situatie ook telkens weer vanuit één enkel perspectief, waardoor er op de opname mogelijks relevante zaken vanuit de periferie kunnen ontbreken en die echter noodzakelijk kunnen zijn om een gefundeerd oordeel te vellen over de gebeurtenis die zichtbaar is op de opname. Als derde beperking zouden bodycamopnames vaak maar een beperkt deel van het verhaal schetsen, omdat bodycamtoestellen in vele gevallen pas worden aangezet middenin een gebeurtenis. Het ontbreken van de context voorafgaand aan de bodycamopname zou in bepaalde gevallen ook problematisch kunnen zijn voor de waarheidsvinding, zeker wanneer de aanleiding tot de gebeurtenis in rekening moet gebracht worden om een oordeel te vellen over de gebeurtenis zelf. Ten slotte wordt er gewezen op de discretionaire ruimte die politieambtenaren vandaag hebben in het activeren en bedienen van bodycams. Politieambtenaren lijken tot op zekere hoogte zelf te kunnen bepalen wanneer er wordt gefilmd en wat er al dan niet wordt gefilmd. Ook dat zou in sommige gevallen vraagtekens kunnen oproepen bij de waarheidsgetrouwheid van bodycamopnames als bewijsmateriaal in strafonderzoek.

De aangehaalde beperkingen in dit hoofdstuk lijken dus aan te tonen dat opnames niet zomaar altijd aanschouwd kunnen worden als objectief bewijsmateriaal in strafonderzoeken. In sommige gevallen kunnen bodycamopnames namelijk maar een selectieve en beperkte weergave zijn van feiten. Desgevallend kan men niet zomaar stellen dat bodycamopnames altijd dé waarheid presenteren. In dat licht lijkt het ook aangewezen ze telkens met de nodige voorzichtigheid en nuance te gebruiken in strafonderzoeken. Daarom kan het ook belangrijk zijn actoren betrokken in strafonderzoeken hiervan bewust te maken. In deze scriptie komen alvast vier mogelijke beperkingen van bodycamopnames naar voren. Meer onderzoek naar deze kwestie creëert echter de mogelijkheid nog andere beperkingen te identificeren. Een helder zicht op alle mogelijke beperkingen zal dan ook verder toelaten een grondige evaluatie te doen van de waarde van bodycamopnames specifiek als middel voor opsporing en bewijsvoering in strafonderzoek.

HOOFDSTUK 6: MOGELIJKE IMPLICATIES VAN HET GEBRUIK VAN BODYCAMOPNAMES ALS MIDDEL VOOR OPSPORING EN BEWIJSVOERING IN STRAFONDERZOEK

6.1 Inleiding

Technologie lijkt steeds meer een deel te zijn geworden van politiewerk. De snelheid waarmee ze evolueert is zo groot dat er voor politiediensten soms weinig ruimte lijkt te zijn om stil te staan bij de implementatie ervan en grondig na te denken over mogelijke gevolgen van het gebruik (De Pauw & Vermeersch, 2015). Bowling & Iyer (2019) wijzen in dat verband op de risico's van het implementeren van technologie zonder eerst te reflecteren over mogelijke gevolgen van het gebruik ervan in de praktijk. Het is echter niet eenvoudig te voorspellen hoe technologie politietaken precies zal transformeren. Niettemin kan het leerzaam zijn hierop een blik te werpen.

Als deel van het verkennend onderzoek naar bodycam(opname)s als relatief nieuwe technologie binnen de politie zal er daarom in dit hoofdstuk een poging ondernomen worden ook een eerste inzicht te krijgen in mogelijke implicaties van het politioneel gebruik van bodycamopnames voor opsporing en bewijsvoering in strafonderzoek. Opnieuw zal wetenschappelijke literatuur hierover worden aangevuld met de visie van de bevraagde respondenten uit politie en parket in België.

6.2 Verkennende literatuurstudie

6.2.1 Perspective bias

Een eerste mogelijke implicatie van het gebruik van bodycamopnames als middel voor opsporing en bewijsvoering is de kans dat er een *perspective bias* optreedt bij het interpreteren van bodycambeelden in strafonderzoek (Birck, 2018 & Fan, 2017 in Goyvaerts et al., 2021). Om dit verder te duiden is het belangrijk vooreerst te verwijzen naar een eerder aangehaalde beperking van bodycambeelden an sich. Zo werd in het vorige hoofdstuk onder meer benadrukt dat bodycamopnames de situatie telkens weergeven vanuit één enkel perspectief. In dat opzicht kan het relevant zijn te vermelden dat de beoordeling van een gefilmde gebeurtenis sterk kan afhangen van het cameraperspectief van waaruit de gebeurtenis is geregistreerd. Zo bleek uit een grootschalig experiment van Boivin et al. (2017) dat toeschouwers – afhankelijk van het

cameraperspectief dat werd getoond – een ander oordeel velden over de rechtmatigheid van een politieoptreden na het zien van bodycambeelden. Ook Korva et al. (2022) en Boivin et al. (2022) gingen het effect na van het getoonde cameraperspectief op de beoordeling van een gefilmde gebeurtenis. Ze stelden vast dat het effect vooral plaatsvond bij personen die kenbaar hadden gemaakt reeds vooroordelen te hebben over politieoptreden.

In het onderzoek naar het politioneel gebruik van bodycamopnames kan het dan ook van belang zijn de aandacht hierop te vestigen. Zo zou eenzelfde gebeurtenis – afhankelijk van het cameraperspectief van de gebruikte bodycam – op verscheidene manieren kunnen worden geïnterpreteerd en beoordeeld in strafonderzoek. In dat licht kan het ook nuttig zijn stil te staan bij het gegeven dat bodycambeelden louter gebeurtenissen weergeven vanuit het oogpunt van de filmende politieambtenaar. Dat zou namelijk het optreden van *een perspective bias* in de hand kunnen werken. Dat betekent dat personen door het camerastandpunt van waaruit de gebeurtenis wordt getoond (on)bewust sympathie ontwikkelen voor het handelen van de politieambtenaar in kwestie (Birck, 2018 & Fan, 2017 in Goyvaerts et al., 2021). Dat impliceert dat het zien van bodycambeelden in bepaalde gevallen een onpartijdige beoordeling van een gebeurtenis kan bemoeilijken. Dergelijke implicatie kan belangrijk zijn om mee rekening te houden wanneer bodycamopnames actief worden ingezet als middel voor opsporing en bewijsvoering in strafonderzoek.

6.2.2 Inconsistentie in politionele verslaggeving

Een tweede mogelijke implicatie van het gebruik van bodycamopnames als middel voor opsporing en bewijsvoering in strafonderzoek is dat de mogelijkheid ontstaat dat politionele vaststellingen – neergeschreven in processen-verbaal – afwijken van wat er op de bijhorende bodycambeelden van de feiten te zien is. Vredeveldt et al. (2020) beargumenteren dat het ontstaan van discrepanties tussen processen-verbaal en bodycambeelden van feiten logisch verklaard kan worden vanuit het gegeven dat de eigen waarneming van politieambtenaren tijdens incidenten vaak onderworpen is aan tal van psychologische invloeden. Zo worden er drie zaken aangehaald die een mogelijke verklaring kunnen bieden voor het ontstaan van processen-verbaal die afwijken van wat er te zien is op bijhorende bodycambeelden.

Een eerste verklaring zou kunnen liggen bij het psychologisch fenomeen waarbij mensen de neiging hebben zelf gaten in hun waarneming te dichten op basis van specifieke verwachtingen die ze hebben over de situatie. Dat zou in bepaalde gevallen kunnen verklaren waarom politieambtenaren aspecten van een gebeurtenis opnemen in hun verslag terwijl die niet te zien zijn op de bijhorende bodycamopnames (Vredeveldt et al., 2020). Zeker wanneer in rekening wordt gebracht dat politieambtenaren hun aandacht tijdens interventies vaak over heel wat verscheidene zaken moeten verdelen, waardoor de kans reëel is dat ze niet alles zelf hebben kunnen waarnemen (Craik et al., 1996 in Vredeveldt et al., 2020).

Een tweede mogelijke verklaring heeft te maken met het *attentional narrowing*-effect in stresssituaties. Vanuit een overlevingsdrang zouden mensen die acute stress ervaren namelijk de neiging hebben hun aandacht te richten op de voor hen meest relevante aspecten van de stressvolle situatie waarin ze zich bevinden (Christianson, 1992 & Easterbrook, 1959). Ook dat zou kunnen verklaren waarom een uitgeschreven relaas van de feiten soms afwijkt van de bijhorende bodycamopnames, aangezien de kans bestaat dat de focus van politieambtenaren in acute stresssituaties vernauwt, wat maakt dat ze ze niet alles hebben kunnen waarnemen (Vredeveldt et al. 2020).

Een derde mogelijke verklaring voor een afwijkend proces-verbaal is het sociale beïnvloedingseffect. Sociale beïnvloeding kan ontstaan wanneer politieambtenaren samen met collega's processen-verbaal opmaken van vaststellingen die ze hebben gedaan. In dergelijke situatie bestaat het risico dat politieambtenaren informatie verkregen van collega's incorporeren in het eigen proces-verbaal alsof ze de informatie zelf hebben waargenomen. Dat kan gebeuren wanneer de verslaggever in kwestie zijn collega's niet wil tegenspreken (normatieve beïnvloeding), wanneer de verslaggever veel vertrouwen heeft in de juistheid van de bewering van zijn collega's (informatieve beïnvloeding) of wanneer er bij de verslaggever bronverwarring optreedt en hij/zij er verkeerdelijk van uitgaat dat hij/zij de informatie van zijn/haar collega's uit eigen waarneming heeft verkregen (Wright et al. 2009 in Vredeveldt et al. 2020).

Dat er discrepanties ontstaan in politionele verslaggeving zou een mogelijke – maar dus ook verklaarbare – implicatie kunnen zijn van het veelvuldig gebruik van bodycamopnames specifiek als middel voor opsporing en bewijsvoering. Toch bestaat de kans dat dergelijke onregelmatigheden ook vraagtekens oproepen in strafonderzoeken. Zo zou verslaggeving die afwijkt van bijhorende bodycambeelden in sommige gevallen kunnen leiden tot het in twijfel trekken van de bekwaamheid of de wil van politieambtenaren om gebeurtenissen correct te

omschrijven. In 2020 leidde een afwijkende rapportage in een proces-verbaal in Nederland zelfs tot de vervolging van een politieambtenaar. De man werd ervan beschuldigd een meinedig proces-verbaal te hebben opgemaakt om buitensporig geweldgebruik bij een aanhouding te verbergen (Kesteloo & Vredeveltdt, 2021).

Dat een afwijkende verslaggeving dergelijke gevolgen kan hebben zou dan ook kunnen zorgen voor stress bij politieambtenaren die aan de slag gaan met bodycamopnames in strafonderzoek. Zo verklaarde een politieambtenaar in kwalitatief onderzoek van Makin (2016, p. 20):

“You know, I don’t want to get anything wrong. I don’t want to miss a small detail, or even contradict something. I mean, that would be the worst thing possible, is I say this happened, but the video shows this, or something like that. That’s just ... that would be awful.”

Ook in onderzoek van Löfstrand & Backman (2021) bleek dat politieambtenaren na de implementatie van bodycams meer angst vertoonden om incidenten niet op de juiste manier te herinneren en te beschrijven. Dergelijke angst zou kunnen zorgen voor uitdagingen in strafonderzoek. Zo bestaat bijvoorbeeld het risico dat politieambtenaren uitsluitend informatie neerschrijven in het proces-verbaal die ook te zien is op de bijhorende bodycamopnames, om discussie over tegenstrijdigheden in verslaggeving te vermijden (Grady et al, 2016; Vredeveltdt & Kesteloo, 2021). Dat lijkt echter niet opportuun voor de waarheidsvinding in strafonderzoek, aangezien bodycambeelden – zoals aangehaald in het vorige hoofdstuk – niet alle informatie bevatten en vaak slechts een selectief beeld schetsen van de werkelijkheid. In dat licht kan het van belang zijn dat professionals die met bodycamopnames aan de slag willen bewust worden gemaakt van het gegeven dat een afwijkend proces-verbaal in vele gevallen logisch kan worden verklaard en niet altijd hoeft te leiden tot achterdocht.

Bovendien benadrukken Kesteloo & Vredeveltdt (2021) ook dat tegenstrijdigheden of gaten in de verslaggeving beperkt kunnen worden door een specifieke werkwijze te hanteren waarbij er eerst een proces-verbaal wordt geschreven van de eigen waarnemingen en vervolgens het oorspronkelijke proces-verbaal kan worden aangepast na het bekijken van de bijhorende bodycambeelden. Daarbij zou volgens de onderzoekers idealiter ook nadrukkelijk vermeld moeten worden welke aanpassingen er na het bekijken van de beelden precies zijn gebeurd. Dat zou actoren betrokken in strafonderzoek en in rechtszaken achteraf ook in staat stellen om na afloop van het strafonderzoek duidelijk te kunnen zien waar welke informatie precies vandaan

komt. Uit een eerder genoemd experiment van Vredevelde et al. (2020) bleek ook dat dergelijke processen-verbaal de meest volledige en accurate beschrijving bevatten van de feiten. Het is echter nog relatief onduidelijk hoe politieambtenaren vandaag in de praktijk precies omgaan met het verwerken van bodycamopnames in processen-verbaal. Meer onderzoek kan hierover duidelijkheid verschaffen.

6.2.3 Cognitive offloading

Een derde mogelijke implicatie van het gebruik van bodycam(opname)s voor opsporing en bewijsvoering is het risico op *cognitive offloading*. De term slaat op het fenomeen waarbij politieambtenaren door het filmen met bodycams tijdens incidenten minder dan voorheen geneigd zouden zijn zelf actief informatie in zich op te nemen, vanuit de overtuiging dat ze via de bodycambeelden later toch toegang zullen hebben tot alle nodige informatie. Dat benadrukken Blaskovits & Benell (2020) naar aanleiding van onderzoek van Sparrow et al. (2011). *Cognitive offloading* kan echter problematisch zijn in de context van opsporing en bewijsvoering, zeker als men de eerder aangehaalde beperkingen van bodycamopnames in rekening brengt. De kans dat bodycamopnames van slechte beeldkwaliteit zijn of dat ze – door het niet registreren van cruciale elementen – slechts een beperkt beeld schetsen van een gebeurtenis is immers reëel. Wanneer politieambtenaren zich de gebeurtenis als gevolg van *cognitive offloading* slechts beperkt herinneren, kunnen er in dergelijke gevallen zaken in de verslaggeving verloren gaan. Daarom lijkt het van belang dat actoren die bodycams gebruiken ook bewust worden gemaakt van dit fenomeen en van de risico's die het met zich meebrengt.

6.3 Resultaten empirisch onderzoek

Ook bij de negen bevroegde respondenten uit politie en parket in België werd gepolst naar mogelijke implicaties van het gebruik van bodycamopnames als middel voor opsporing en bewijsvoering in strafonderzoek.

6.3.1 Inconsistentie in de politionele verslaggeving

Vijf respondenten lijken te bevestigen dat bij het gebruik van bodycam(opname)s de mogelijkheid bestaat dat er discrepanties ontstaan in de politionele verslaggeving van incidenten. In dat licht haalt respondent 2 ook aan dat afwijkingen in processen-verbaal de geloofwaardigheid van dat proces-verbaal in strafonderzoek zou kunnen aantasten.

“...want uiteindelijk het kan wel op uw beelden staan maar dat het niet vermeld wordt in het proces-verbaal. Versta je? Of omgekeerd. Dat het wel vermeld wordt in het proces-verbaal maar dat het niet op de beelden staat. Dat er dan een discussie is van ja, wat is de geloofwaardigheid van dat proces-verbaal als de beelden zelfs niet overeenkomen met wat de vaststeller hier vertelt. Ik denk dat dat ook een van de valkuilen kan zijn.” (Respondent 2)

Ook respondent 8 lijkt de mogelijkheid te bevestigen dat geschreven processen-verbaal in strafonderzoek kunnen afwijken van de bijhorende bodycambeelden. Volgens de respondent zou dat echter verklaarbaar zijn vanuit het gegeven dat er in een schriftelijk relaas van de feiten ook vaak eigen interpretaties en emoties van de betrokken politieambtenaar vervat zitten. Toch uit ook deze respondent de bezorgdheid dat dergelijke discrepanties niet helemaal zonder risico zijn, aangezien de kans bestaat dat er achteraf een probleem van wordt gemaakt.

“En daar gaat altijd wel een bepaald verschil zitten. Ge hebt uw emotionele ervaring op dat moment en...dat speelt allemaal een rol hé. Dus hoe je dat neerschrijft, dat zit allemaal in dat achterhoofd en zo komt dat ook op papier. En die beelden spreken gewoon voor zich. Dus er gaat daar wel altijd een bepaald verschil op zitten. Maar dat is dan ook weer de grote schrik, dat ze daar op gaan vallen hé.” (Respondent 8)

Ook respondent 9 benadrukt dat de zintuiglijke waarneming van politieambtenaren en de interpretatie die ze zelf aan een gebeurtenis geven, kunnen verklaren waarom processen-verbaal soms kunnen afwijken van de bodycambeelden van een gebeurtenis. Daarom hoeven discrepanties tussen de twee in strafonderzoeken volgens de betrokken respondent dus niet altijd te leiden tot achterdocht.

“Want ook daar, dat betekent niet altijd dat er kwaadwilligheid is van de politiemens moest er dan een verschil zijn in de vaststellingen op papier en de camerabeelden. Je zit ook met uw menselijke zintuigen en uw beleving van een gebeurtenis. Dus in dat opzicht zou het wel eens kunnen zijn dat daar verschil op zit, omdat die politiepersoon dat misschien zelf niet met zijn eigen ogen of oren geregistreerd heeft, maar een bepaalde interpretatie gemaakt heeft van een situatie.” (Respondent 9)

Een andere mogelijke verklaring voor mogelijke discrepanties wordt gegeven door respondent 5. Zo wordt er benadrukt dat processen-verbaal soms pas uren na tussenkomsten kunnen worden uitgeschreven, waardoor de kans bestaat dat de betrokken politieambtenaren soms vergeten om bepaalde zaken in het schriftelijk verslag op te nemen, die dan achteraf wel op de bijhorende bodycambeelden te zien zijn.

Tot slot geven respondenten 1 en 2 aan dat tegenstrijdigheden tussen schriftelijke verslagen en bodycambeelden volgens hen in onderzoek eenvoudig kunnen worden rechtgezet via het opstellen van navolgende processen-verbaal.

“Ik denk dat je dat gemakkelijk kunt rechtzetten hé. Als je bijvoorbeeld uw aanvankelijke vaststellingen doet en bij ’t achteraf bekijken van de bodycambeelden klopt er toch iets niet.

Dus ik zou dat gerust via een navolgend proces-verbaal ja... “bij een meer accuratere ontleding van de camerabeelden is gebleken dat dit en dat niet blijkt te kloppen, het zit zo ineen, de situatie.” (Respondent 2)

6.3.2 (Te) veel ruimte voor interpretatie

Als tweede mogelijke implicatie wordt door vijf respondenten ook benadrukt dat de inherente beperkingen van bodycamopnames ervoor zorgen dat bodycambeelden ambigu kunnen zijn en veel ruimte zouden kunnen laten voor uiteenlopende interpretaties van de feiten die te zien zijn op de beelden. Ook dat zou volgens de respondenten voor uitdagingen kunnen zorgen bij het gebruik van bodycambeelden als bewijsmateriaal in strafonderzoek: iedereen zou immers makkelijker een eigen invulling kunnen geven aan feiten die op de opnames te zien zijn.

“Ik denk dat als ge tien mensen naar iets laat kijken dat gebeurd is, dat ge tien verschillende meningen gaat hebben over wat er gebeurd is en dat gaat met die beelden – die dan vaak ook nog wat schokken of die veel bewegen - dan zeker het geval zijn.” (Respondent 7)

6.3.3 Hyperalertheid bij politieambtenaren

Als derde implicatie beklemtonen twee respondenten dat het veelvuldig gebruik van bodycam(opname)s in strafonderzoek in grote mate de zichtbaarheid van politionele handelingen zou verhogen. Dat zou volgens de respondenten onder meer tot gevolg kunnen hebben dat advocaten van verdachten of beklaagden met een vergrootglas zullen kijken naar handelingen van politieambtenaren op bodycamopnames, specifiek met het doel om procedurefouten op te sporen.

“En ik denk dat dat een grote valkuil zou kunnen zijn wanneer een zaak voor een rechtbank komt. Dus dat er een beetje, zoals bij assisen, meer gepleit wordt op de procedure dan op de feiten. Dat je dan correctioneel ook gaat krijgen dat het meer de vaststellingen zijn die bekritiseerd worden.” (Respondent 1)

Verwijzend naar het gegeven dat bodycamopnames niet altijd een volledig en betrouwbaar beeld van de realiteit schetsen, benadrukt respondent 1 ook dat de kans bestaat dat politieambtenaren die bodycams gebruiken bezorgd zouden zijn om de mogelijkheid dat hun handelingen achteraf zouden worden beoordeeld op basis van een te beperkte weergave van de feiten.

“Dat wil niet zeggen dat ge iets verkeerd doet. Gewoon ja... die onzekerheid in... een extra controle op uw werk hé, vanuit een héél beperkt standpunt eigenlijk.” (Respondent 1)

Bovendien uiten respondenten 1, 4 en 7 ook de bezorgdheid dat bodycamopnames achteraf zodanig zouden kunnen worden uitvergroot en geanalyseerd dat de politionele handelingen niet meer worden beoordeeld in het licht van de situatie waarin ze plaatsvonden. In dat opzicht onderstreept respondent 4 dat bij de uitvoerige analyse van bodycambeelden het risico ontstaat dat er relevante zaken in de beoordeling verloren zouden gaan, zoals de snelheid waarmee politieambtenaren tijdens gebeurtenissen soms beslissingen moeten nemen en handelingen moeten stellen.

“Maar voor u is dat wel ja...dat gaat over milliseconden hé dan, waar je een beslissing neemt of moet nemen. Ik heb altijd zoiets van: als je zelf in dat veld staat en je staat zelf in die situatie, dan is het iets gans anders dan als we hier allemaal aan tafel met tien zouden zitten om dat uit te lichten hé.” (Respondent 4)

“En als er info is dat er gewapende mannen zitten...ge komt binnen en ge hebt iemand die onder zijn vest grijpt naar iets en lijkt een pistool te trekken. Achteraf blijkt misschien dat het een alarmpistool was...dan gaan ze inderdaad die beelden beginnen bekijken hé. En ze gaan dat beeld stilzetten en inzoomen. Kijk ja, dat moet ge toch gezien hebben? Da's toch een alarmpistool, dat ziet ge van ver. Maar gij komt binnen, vaak niet wetende wat er gaat gebeuren. Sowieso altijd wel wetende dat er naar mij geschoten kan worden en gij moet beslissen hé op één a twee seconden.” (Respondent 7)

Bovenstaande zaken zouden er volgens twee respondenten ook voor kunnen zorgen dat politieambtenaren die bodycams gebruiken in de praktijk mettertijd zodanig alert zouden worden om geen enkele fout te maken dat het hen mogelijks verlamt en verhindert om hun werk naar behoren te doen.

“Dus ik denk dat daar sommigen wel wat angst hebben van oké... wij moeten onze bodycambeelden hier afgeven maar wat staat er op, heb ik het wel allemaal juist gedaan? Als wij elke keer moeten denken als wij ons werk doen van “hebben we alles wel juist gedaan?” ja dan kunnen wij ons werk niet meer doen.”(Respondent 1)

6.4 Discussie

In dit hoofdstuk wordt duidelijk dat het politioneel gebruik van bodycamopnames als middel voor opsporing en bewijsvoering in strafonderzoek een aantal niet te negeren implicaties kan hebben. Zo komen er uit het verkennend literatuuronderzoek reeds drie mogelijke implicaties naar voren.

Om te beginnen zou het bekijken van bodycamopnames van een gebeurtenis ook de onpartijdige beoordeling van die gebeurtenis in de weg kunnen staan, aangezien bodycambeelden de situatie telkens weergeven vanuit het standpunt van de betrokken politieambtenaar. Daarnaast zou het gebruik van bodycamopnames ook inconsistentie in politionele verslaggeving in de hand kunnen werken. Ook al lijken er verscheidene psychologische verklaringen te bestaan voor het ontstaan van discrepanties, toch zouden ze ook voor uitdagingen kunnen zorgen in strafonderzoek. Zo zou de angst voor tegenstrijdigheden onder meer in de hand kunnen werken dat politieambtenaren persoonlijke vaststellingen in processen-verbaal achterwege laten wanneer ze niet bevestigd kunnen worden door de bijhorende bodycambeelden. Als derde implicatie zou het veelvuldig gebruik van bodycamopnames *cognitive offloading* in de hand kunnen werken, een fenomeen waarbij politieambtenaren minder geneigd zouden zijn zelf informatie in zich op te nemen tijdens gebeurtenissen. Dat zou problematisch kunnen zijn in het licht van de waarheidsvinding in strafonderzoek, gezien de eerder aangehaalde beperkingen die bodycamopnames in zich kunnen dragen.

Tijdens de gesprekken met respondenten uit politie en parket in België wordt er door enkele respondenten bevestigd dat er discrepanties kunnen ontstaan tussen processen-verbaal en bijhorende bodycambeelden in strafonderzoek. Drie respondenten geven hiervoor ook enkele mogelijke verklaringen. Toch lijkt de kans op tegenstrijdigheden bezorgdheid op te wekken bij twee respondenten. Zo zou het voorkomen ervan de geloofwaardigheid van processen-verbaal kunnen aantasten in strafonderzoeken. In dat licht benadrukken ook twee respondenten echter dat tegenstrijdigheden niet altijd problematisch hoeven te zijn omdat ze eenvoudig kunnen worden rechtgezet in navolgende processen-verbaal.

Daarnaast worden er door de respondenten ook twee andere mogelijke implicaties aangereikt. Zo wordt er door het merendeel van de respondenten ook aangehaald dat bodycamopnames vanuit hun beperkingen soms ambigu kunnen zijn. Dat zou volgens sommige respondenten ook voor uitdagingen kunnen zorgen, aangezien dat zou kunnen leiden tot zeer uiteenlopende

interpretaties van feiten in strafonderzoek. Tot slot beweren twee respondenten ook dat het gebruik van bodycamopnames voor opsporings- en bewijsvoeringdoeleinden de zichtbaarheid van politionele handelingen aanzienlijk zou verhogen, wat volgens hen ook in de hand zou kunnen werken dat advocaten in strafonderzoek of in rechtszaken op zoek gaan naar procedurefouten op bodycambeelden. Dat zou er volgens de respondenten mettertijd voor kunnen zorgen dat er bij politieambtenaren die bodycams gebruiken een zodanige alertheid ontstaat dat het hen belemmert hun werk naar behoren te doen.

In totaal komen er in dit hoofdstuk dus vijf mogelijke implicaties naar voren van het politioneel gebruik van bodycamopnames voor opsporing en bewijsvoering in strafonderzoeken. Het implementeren van technologie in politiewerk lijkt dus ook in dit geval niet zonder risico's te zijn. Een blik op mogelijke consequenties kan dan ook bijdragen aan een kritische evaluatie van de geschiktheid van bodycam(opname)s als middel voor het opsporen en bewijzen van misdrijven. Belangrijk om te vermelden is echter dat de besproken implicaties – vanuit het relatieve gebrek aan ervaring in de praktijk – berusten op speculatieve beweringen en bijgevolg ook niet zomaar beschouwd mogen worden als ontegensprekelijke prognoses. Niettemin geven ze wel een eerste inzicht in deze topic. Meer onderzoek is vereist om hierover veralgemenende uitspraken te doen.

CONCLUSIE

Op basis van een verkennende literatuurstudie, aangevuld met kwalitatief onderzoek bij negen respondenten uit politie en parket in België, werd er in deze scriptie gepoogd om doorheen vier onderzoeksvragen een kritische evaluatie uit te voeren van bodycam(opname)s als middel voor het opsporen en bewijzen van misdrijven. Afgaand op de bevindingen uit het onderzoek lijken bodycam(opname)s – omwille van verschillende redenen – vandaag in de politionele praktijk echter nog geen courante middelen te zijn voor opsporing en bewijsvoering in strafonderzoeken. Het gegeven dat de bodycam tot op heden het imago lijkt te hebben in eerste instantie een handig hulpmiddel te zijn bij politionele interventies kan daar een mogelijke verklaring van zijn. Niettemin wijst het onderzoek uit dat bodycam(opname)s volgens de bevraagde respondenten ook nuttig kunnen zijn in strafonderzoeken. Klaarblijkelijk zouden ze vooral kunnen bijdragen tot het bewijzen van misdrijven door op verschillende manieren een meer accurate en volledige politionele verslaggeving te bewerkstelligen.

De mogelijke meerwaarde van de technologie voor het actief opsporen van misdrijven komt in dit onderzoek minder aan bod. Ook al is de kans reëel dat bodycam(opname)s minder nuttig zijn voor dat doeleinde, het is riskant om louter op basis van dit onderzoek hierover conclusies te trekken. Dat de bevraagde respondenten de technologie minder nuttig achtten voor opsporingsdoeleinden kan ermee te maken hebben dat bodycams in België vandaag vooral bedoeld zijn voor zichtbaar gebruik in de praktijk. Het zichtbaar gebruiken van de toestellen zou voor opsporing minder opportuun zijn omdat het zou interfereren met de (vereiste) anonimiteit van politieambtenaren in lopende onderzoeken. De kans dat verdachten in het aanzien van een zichtbare camera overgaan tot het plegen van misdrijven lijkt immers kleiner te zijn. Het heimelijk maken van bodycamopnames bleek daarentegen wel gunstig te kunnen zijn, bijvoorbeeld voor het observeren en identificeren van verdachten.

Toch wordt duidelijk dat bodycamopnames naast voordelen ook enkele fundamentele beperkingen in zich kunnen dragen als middel voor het opsporen en bewijzen van misdrijven. Aangezien bodycams zijn bevestigd op het lichaam van bewegende personen zou hun beeldkwaliteit soms gebrekkig kunnen zijn. Bovendien geven bodycamopnames gebeurtenissen weer vanuit één enkel perspectief, waardoor mogelijks relevante zaken uit de periferie op de opname ontbreken. Als derde beperking zouden bodycams in sommige gevallen ook een onvolledig deel van het verhaal schetsen, aangezien de soms relevante context voorafgaand aan de bodycamopname niet wordt geregistreerd. Daarom zouden er op bodycamopnames

essentiële zaken kunnen ontbreken die soms noodzakelijk zijn om een gegrond oordeel te vellen over een gebeurtenis. Tot slot zou de discretionaire ruimte die politieambtenaren hebben bij de activatie en bediening van de toestellen ook toelaten om in zekere zin zelf te bepalen wat er wel en niet wordt gefilmd. Ook dat gegeven zou enkele vraagtekens kunnen oproepen bij de waarheidsgetrouwheid van bodycamopnames als bewijsmateriaal. Ook al kunnen bodycamopnames zonder twijfel een handig middel zijn voor het bewijzen van misdrijven, ze kunnen dus duidelijk niet zomaar altijd worden aanschouwd als een objectieve weergave van de feiten. Daarom lijkt het ook wenselijk dat actoren betrokken in strafonderzoek een genuanceerde houding aannemen ten aanzien van het gebruik van bodycambeelden als bewijsmateriaal.

Daarnaast worden er op basis van het literatuuronderzoek en de interviews ook vijf mogelijke implicaties van het gebruik van bodycamopnames voor opsporing en bewijsvoering in de praktijk toegelicht. Opvallend hierbij is dat enkele aangehaalde implicaties ook te maken hebben met de mogelijke beperkingen van bodycamopnames. Zo zou het beperkt perspectief te zien op bodycambeelden een onpartijdige beoordeling van gebeurtenissen in de weg kunnen zitten en zou de ambiguïteit van bodycamopnames kunnen leiden tot sterk uiteenlopende interpretaties van feiten in strafonderzoek. Daarenboven wordt er ook gespeculeerd over het ontstaan van inconsistentie in politionele verslaggeving, *cognitive offloading*, en over de mogelijke gevolgen van de verhoogde zichtbaarheid van politionele handelingen in strafonderzoek. Ook al berusten de besproken implicaties in deze scriptie voor een groot deel op speculatieve beweringen, ze laten wel toe een eerste zicht te krijgen op mogelijke gevolgen van het gebruik van de technologie in de context van opsporing en bewijsvoering.

Zoals reeds aangehaald lijkt het gebruik van bodycamopnames in strafonderzoek vandaag op het eerste gezicht geen primaire doelstelling in het Belgische politielandschap. Toch is de kans reëel dat de toestellen in de toekomst voor meer politietaken zullen worden ingezet. Deze scriptie hoopt echter te hebben aangetoond dat de implementatie van nieuwe technologie niet zonder meer tot effectiever politiewerk leidt. Dat blijkt ook te gelden voor het gebruik van bodycam(opname)s voor het opsporen en bewijzen van misdrijven. Daarom kan het voor actoren betrokken in strafonderzoek nuttig zijn om vooreerst kritisch na te gaan wat de geschiktheid is van bodycam(opname)s als middel voor opsporing en bewijsvoering vooraleer ermee aan de slag te gaan in de praktijk. Bovendien kan een helder zicht op mogelijke voordelen, beperkingen en implicaties bijdragen aan de ontwikkeling van een beleid en

adequaat gebruikskader dat wenselijk is om de razendsnelle evolutie van de technologie binnen de politie in goede banen te leiden. Met dat doel hoopt deze scriptie de aanzet te hebben geven tot verder kritisch onderzoek naar deze kwestie.

BEPERKINGEN VAN HET ONDERZOEK

Vooreerst dient te worden aangestipt dat deze scriptie niet voorziet in een allesomvattende lijst van mogelijke voordelen, beperkingen en implicaties van het gebruik bodycam(opname)s als middel voor opsporing en bewijsvoering. Aangezien het om een relatief nieuw onderzoeksthema gaat, is het doel van dit verkennend onderzoek dan ook om een eerste doch genuanceerde indruk te geven van de geschiktheid van bodycam(opname)s als middel in strafonderzoek.

Om dat te bewerkstelligen werd in het empirisch onderzoek de perceptie bevraagd van negen Vlaamse respondenten uit politie en parket. Belangrijk om hierbij te vermelden is dat de resultaten relevante informatie aanleveren over de situatie in België maar – vanwege het beperkt aantal respondenten – niet representatief zijn voor de gehele Belgische context. Meer onderzoek is dus vereist om hierover veralgemeende en betrouwbare uitspraken te kunnen doen. Daarenboven moet worden gezegd dat het aanvankelijke doel van deze scriptie ook was om naast politieambtenaren een aantal parketmagistraten te bevragen. Toch kon er in de praktijk maar één parketmagistraat worden bevraagd, waardoor de resultaten achteraf toch meer een beeld schetsen van de perceptie van gerechtelijke politieambtenaren dan van parketmagistraten.

Als derde lijkt het ook aangewezen te vermelden dat respondenten 1, 2 en 3 zoals ook respondenten 5 en 6 tewerkgesteld zijn in hetzelfde politiekorps. Om meer variatie te verkrijgen in de onderzoeksresultaten had het mogelijks opportuun geweest om meer respondenten van verschillende diensten op te nemen in de bevraging.

Ten slotte lijkt het ook niet onbelangrijk nogmaals te benadrukken dat de aangehaalde voordelen, beperkingen, implicaties en voorwaarden – wegens gebrek aan ervaring bij de respondenten – vooral gebaseerd zijn op persoonlijke veronderstellingen en hypothesen. Bijgevolg mogen de resultaten in deze scriptie dus ook niet zomaar worden beschouwd als algemene waarheden of ontegensprekelijke prognoses.

LITERATUURLIJST

Birck, M. A. (2018). Do you see what I see: Problems with juror bias in viewing body-camera video evidence. *Michigan Journal of Race & Law*, 24, 153-176.

Blaskovits, B., & Bennell, C. (2020). Exploring the potential impact of body worn cameras on memory in officer-involved critical incidents: A literature review. *Journal of police and criminal psychology*, 35(3), 251-262.

Boivin, R., Bernier, D., Ostiguy, R., Gagnon, C., & Gendron, A. (2022). Content and Container: Exploring Possible Perspective and Audio Biases in Videos of Police Interventions. *Journal of police and criminal psychology*, 1-13.

Boivin, R., Gendron, A., Faubert, C., & Poulin, B. (2017). The body-worn camera perspective bias. *Journal of Experimental Criminology*, 13, p. 125-142.

Boivin, R., & Gendron, A. (2022). An experimental study of the impact of body-worn cameras on police report writing. *Journal of Experimental Criminology*, 18(4), 747-764.

Bové, L. (2021). Politie gaat massaal meer bodycams kopen. *De Tijd*. Geraadpleegd op 22 november 2022, van <https://www.tijd.be/politiek-economie/belgie/algemeen/politie-gaat-massaal-meer-bodycams-kopen/10278876.html>

Bowling, B., & Iyer, S. (2019). Automated policing: the case of body-worn video. *International Journal of Law in Context*, 15(2), 140-161.

Bureau Beke. (2021). Beelden in de praktijk. Evaluatie van de operationele uitvoering van de inzet van bodycams bij de politie. *In opdracht van de Nationale Politie*.

Christianson, S. A. (1992). Emotional stress and eyewitness memory: A critical review. *Psychological Bulletin*, 112, p. 284-309.

Craik, F. I. M., Govoni, R., Naveh-Benjamin, M., & Anderson, N. D. (1996). The effects of divided attention on encoding and retrieval processes in human memory. *Journal of Experimental Psychology: General*, 125, p. 159-180.

Decorte, T., & Zaitch, D. (2009). *Kwalitatieve methoden en technieken in de criminologie*. Acco.

De Pauw, E., Ponsaers, P., van der Vijver, K., Bruggeman, W., & Deelman, P. (2011). *Technology-led policing*. Maklu.

De Pauw, E., & Vermeersch, H. (2015). Politie, surveillance en technologie in 2025. Wie legt de kaarten? P. Ponsaers, W. Bruggeman, M. Easton & A. Lemaître (red.), *De toekomstpolitie. Triggers voor een voldragen debat, Reeks Veiligheidsstudies*(10), 165-187.

Dhollander, P. J. (2022). Politie Rhode & Schelde test gebruik bodycams. HLN.

<https://www.hln.be/destelbergen/politie-rhode-en-schelde-test-gebruik-bodycams~ad0eb9cd/>

Easterbrook, J. A. (1959). The effect of emotion on cue utilization and the organization of behavior. *Psychological Review*, 66, p. 183-201.

Ellis, T., Jenkins, C., & Smith, P. (2015). Evaluation of the introduction of personal issue body worn video cameras (Operation Hyperion) on the Isle of Wight: Final report to Hampshire Constabulary.

Faden, R. R., & Beauchamp, T. L. (1986). *A history and theory of informed consent*. Oxford University Press.

Fan, M. D. (2017). Justice visualized: Courts and the body camera revolution. *UC Davis Law Review*, 50(3), 897-959.

Fetzer, T., Souza, P. C., Barbosa, D., & Vieira, C. (2021). De-escalation technology: the impact of body-worn cameras on citizen-police interactions.

Flight, S. (2016). Politie en beeldtechnologie: gebruik, opbrengsten en uitdagingen. *Justitiële verkenningen*, 42(3).

Flight, S. (2021). Bodycams breder bekeken. Onderzoek naar bredere toepassing van bodycams door de politie. *In opdracht van de Nationale Politie*.

Gaub, J. E., Todak, N., & White, M. D. (2020). One size doesn't fit all: The deployment of police body-worn cameras to specialty units. *International Criminal Justice Review*, 30(2), 136-155.

Goodall, M. (2007). Guidance for the police use of body-worn video devices. *London: Home Office*.

Goyvaerts, V., Maesschalck, J., & Seron, V. (2021). Mogelijkheden en uitdagingen bij het gebruik van de bodycam door de geïntegreerde politie. KULEUVEN. ULIEGE.

Grady, R. H., Butler, B. J., & Loftus, E. F. (2016). What should happen after an officer-involved shooting? Memory concerns in police reporting procedures. *Journal of Applied Research in Memory and Cognition*, 5(3), 246-251.

Grossmith, L., Owens, C., Finn, W., Mann, D., Davies, T., & Baika, L. (2015). Police, camera, evidence: London's cluster randomised controlled trial of body worn video. *London: College of Policing*.

Löfstrand, C., & Backman, C. (2021). Control or protection? Work environment implications of police body-worn cameras. *New Technology, Work and Employment*, 36(3), 327-347.

Houwing, L., & Ritsema van Eck, G. J. (2020). Police Bodycams as Equiveillance Tools? Reflections on the Debate in the Netherlands. *Surveillance & society*, 18(2).

Katz, C. M., Choate, D. E., Ready, J. R., & Nuño, L. (2014). Evaluating the impact of officer worn body cameras in the Phoenix police department. *Phoenix, AZ: Center for Violence Prevention & Community Safety, Arizona State University*.

Kesteloo, L., & Vredeveltdt, A. (2021). Bodycambeelden als controlemiddel in de strafrechtspraktijk. *Nederlands Juristenblad*, 2021(13), 966-973.

Korva, N., Bennell, C., Lalumière, M. L., & Karimullah, M. (2022). What do you see? Understanding perceptions of police use of force videos as a function of the camera perspective. *Behavioral Sciences & the Law*.

Lum, C., Stoltz, M., Koper, C. S., & Scherer, J. A. (2019). Research on body-worn cameras: What we know, what we need to know. *Criminology & public policy*, 18(1), 93-118.

Makin, D. A. (2016). When the watchers are watched: An interpretive phenomenological analysis of body-worn cameras. *Journal of qualitative criminal justice & criminology*, 4(1), 113-151.

Malm, A. (2019). Promise of police body-worn cameras. *Criminology & Public Policy*, 18(1), 119-130. <https://doi.org/10.1111/1745-9133.12420>

Miles, M.B. & Huberman, A.M. (1994). *Qualitative data analysis. An expanded sourcebook*. Thousand Oaks, CA: Sage.

Morrison, C. M. (2017). Body camera obscura: The Semiotics of police video. *American Criminal Law Review*, 54(3), 791.

Morrow, W. J., Katz, C. M., & Choate, D. E. (2016). Assessing the impact of police body-worn cameras on arresting, prosecuting, and convicting suspects of intimate partner violence. *Police quarterly*, 19(3), 303-325.

ODSCONSULTING. (2011). *Body worn video projects in Paisley and Aberdeen, self evaluation*. Glasgow, Scotland.

Owens, C., Mann, D., & Mckenna, R. (2014). The Essex body worn video trial. *College of Policing*.

Pimley, N., Parks, M., & Makin, D. A. (2022). Time Saver or Time Sapper? An Examination of Body-Worn Camera Impact on Case Disposition Timelines. *Criminal Justice Review*, 07340168221093849.

Roche, S. P., Fenimore, D. M., & Taylor, P. (2022). But did they get it “right”? Deadly force, body-worn camera footage, and hindsight bias. *Policing: An International Journal*.

Sandhu, A., & Simmons, J. S. (2022). Police officers as filmmakers: the cinematography of body worn cameras. *Policing and Society*, 1-11.

Santoro, J. (2022). Body-Worn Cameras (BWC): The Sword and Shield for Defense Attorneys.

Sparrow, B., Liu, J., & Wegner, D. M. (2011). Google effects on memory: Cognitive consequences of having information at our fingertips. *science*, 333(6043), 776-778.

Stelfox, P. (2013). *Criminal investigation: An introduction to principles and practice*. Willan.

Todak, N., Gaub, J. E., & White, M. D. (2022). Testing the Evidentiary Value of Police Body-Worn Cameras in Misdemeanor Court. *Crime & Delinquency*, 00111287221120185.

Van Ekelenburg, M. D. (2017). Wat is de juridische meerwaarde van de invoering van een specifieke strafuitsluitingsgrond voor politieambtenaren?

Vredeveltdt, A., Kesteloo, L. & Hildebrandt, A. (2020). De rol van bodycambeelden in de opsporing en bewijsvoering. Politie en Wetenschap. Vrije Universiteit Amsterdam.

Vredeveltdt, A., Kesteloo, L., & Hildebrandt, A. (2021). To watch or not to watch: When reviewing body-worn camera footage improves police reports. *Law and human behavior*, 45(5), 427.

White, M. D., Gaub, J. E., Malm, A., & Padilla, K. E. (2019). Implicate or exonerate? The impact of police body-worn cameras on the adjudication of drug and alcohol cases. *Policing: a journal of policy and practice*, 15(2), 759-769

Wright, D. B., Memon, A., Skagerberg, E. M., & Gabbert, F. (2009). When eyewitnesses talk. *Current Directions in Psychological Science*, 18, p. 174-178.

Bijlage 1: het Data Management Plan

Law & Criminology DMP +

Creator: Lucas Eliano

Affiliation: Ghent University (UGent - UZ Gent)

Template: Faculty of Law & Criminology DMP +

ID: 197153

Start date: 23-09-2022

End date: 15-05-2023

Project abstract:

Deze masterproef betreft een empirisch kwalitatief perceptieonderzoek naar het gebruik van bodycamopnames voor opsporing en bewijsvoering in Belgisch strafonderzoek. Via diepte-interviews bij lokale en federale gerechtelijke politieambtenaren en parketmagistraten wordt er gepeild naar de ervaring met en visie op het gebruik van bodycamopnames in strafonderzoek in België.

Administrative Data

Date of first version

19/02/2023

Date of last update

07/05/2023

1. Data Collection

1.1 What data will you collect or create?

Semi-structured interviews with local investigators, federal judicial police officers and prosecutors. These will be recorded via audio recorder after which the interviews will be transcribed and encoded.

1.2 How will the data be collected or created?

Interviews will be conducted face-to-face and will be recorded by an audio recorder on a personal cell phone. The audio recordings will be stored in a secure folder (only accessible with password) on a personal cell phone in the one-drive cloud. The recordings will be stored under a neutral file name so that the identity of the persons recorded cannot be identified. The interviews will be transcribed using Office Word. The transcripts will be stored - also under neutral name - on the hard drive of a password-protected computer. After transcription, all audio recordings will be deleted immediately.

2. Data Documentation and Metadata

2.1 How will you document the data?

The findings from the interviews will be described and discussed in the master's thesis. Some excerpts will be quoted anonymously in the master's thesis.

3. Ethics, Legal Issues and Confidentiality

3.1 How will you manage ethics? Choose one of the options from the dropdown menu and briefly motivate your choice in the 'Comment' box below.

- Approval by the Ethical Committee of the Faculty is neither required nor desirable. No extremely sensitive information will be discussed.

Only experiences and views on the use of bodycam recordings in criminal investigations in Belgium will be explored.

3.2 How will you manage any confidentiality issues?

Because of the personal contact between researcher and respondent during the interviews, the researcher has knowledge of the respondents' personal information. However, that knowledge will not be reported. All respondents will be reported anonymously, only their job function will be mentioned. Respondents' personal information will be anonymized. The non-anonymized information stays with the researcher and will be kept strictly confidential.

3.3 How will you manage intellectual property rights issues?

Before the start of the interview, respondents signed an informed consent form giving permission to the researcher to process the information obtained from the interview.

4. Data Storage and Backup during Research

4.1 How will you store and backup data during research?

The data obtained will be stored on the researcher's personal PC in a secure folder on onedrive. A backup of the transcripts will also be kept on an external data carrier (USB) that will be kept personally by the researcher in a secure location

4.2 How will you ensure that stored data are secure?

The researcher's personal computer is secured with a password known only to the researcher. In addition, the data on the PC will be kept in a secure folder accessible only with a password. The external data carrier (USB) will be maintained by the researcher and kept in a secure location.

5. Data Selection and Preservation after Research

5.1 Which data should be retained for preservation and/or sharing?

Audio recordings of the interviews will be deleted immediately after transcription. Transcriptions will be retained during the study and will be permanently deleted at the conclusion of the study (May 15, 2023).

5.2 What is the long-term preservation plan for the selected datasets?

The data are described anonymously in the master thesis (output). The master's thesis will be kept indefinitely in the database of Ghent University. The raw data (transcripts) will be deleted at the end of the study (May 15, 2023)

6. Data Sharing

6.1 Are any restrictions on data sharing required?

Personal information will remain with the researcher and will never be shared with third parties. Only the anonymized data may possibly be shared with the supervisor of Ghent University, if no sensitive information is discussed. The anonymized data can be described, e.g. as a citation in the master thesis that will be published in the database of Ghent University.

6.2 How will you share data selected for sharing?

Only fully anonymized data will be selected to share with the supervisor of Ghent University or to report in the master's thesis by citation

7. Responsibilities and Resources

7.1 Who will be responsible for data management?

The researcher is responsible for the management of all data. However, the researcher can always appeal to the supervisor of Ghent University who can provide advice in case of questions.

7.2 Will you need additional resources to implement your DMP?

All necessary programmes are provided by Ghent University.

Masterproof GDPR Record

Collection and processing of personal data

1. Are you collecting or processing personal data?

Yes. The name and contact information of the respondents were known by the researcher and were required to get in touch with the respondents. In addition, audio recordings were made of the interviews.

2. In what format are you collecting or processing the personal data?

Digital Contact with respondents was by e-mail. The voice of the respondents was recorded via an audio recorder on a personal cell phone. The further processing of the data is completely anonymous.

3. Are you collecting or processing primary personal data and/or secondary personal data?

- Primary personal data

The researcher collects personal data from the respondents as part of the semi-structured in-depth interviews.

4. If you are processing secondary personal data, will you inform the persons whose personal data are being processed or have they already been informed?

/

5. If no, explain why it is impossible or why it would take a disproportionate effort to inform the persons whose personal data are being processed.

/

6. How will the personal data be processed?

- Anonymised

The personal data is recorded via audio recorder. However, the audio recordings will be immediately deleted after transcription. The recordings will be transcribed verbatim and anonymised in Office Word.

7. If you are going to process personal data in a pseudonymised form, describe the method of pseudonymisation, where you will keep the key, and who has access to it.

/

Categories of personal data & data subjects

8. Are you collecting/processing any of the following special categories of data?

Data relating to criminal convictions and offences, Forensic data, Biometric data for the purpose of uniquely identifying a natural person, such as audio recordings of voices, fingerprints, facial images, iris scans. Respondents may share information about forensic procedures, ongoing investigations, crimes, convictions, etc.

9. Which other categories of personal data are you collecting/processing?

- Occupation and profession
- Audio and video recordings
- Identification data (names, titles, addresses, phone numbers, passport numbers, IP addresses, cookies, electronic location data (GPS, mobile phone)...))

10. Whose personal data are you collecting/processing?

- Others (please specify below)

The personal data come from adult local and federal judicial police officers and prosecutors.

11. Will your research be seriously hampered if the persons whose personal data are being collected/processed exercise their right to access, to rectification, to restriction of processing, to be forgotten, to data portability and/or to object?

No, in the case of an objection, there will be some less data available to report in the master's thesis.

12. If yes, please justify the need to deviate from one or more of the rights mentioned in question 11. A justification is required for each deviation.

/

Purpose(s) of the processing

13. What is/are the purpose(s) of the personal data processing?

The personal data are only collected to get in touch with respondents for the survey. Only their profession will be explained in order to frame their opinion within the function they fulfill within criminal investigations.

14. What is the legal ground for the processing? If the data are being processed for multiple purposes, you must describe the legal ground for each purpose.

The individuals participating in the research have voluntarily given their explicit consent for the processing of their personal data for one or more specific purposes. The respondents signed an informed consent in which they consented to the processing and reporting of their data.

15. If you are processing special categories of personal data (see question 8), on which exception is this based?

The data subject has given his or her explicit consent.

GDPR responsibility

16. Which institution(s) is/are involved in the research?

Ghent University

17. Is there another university, hospital, research institute or partner involved in the research (besides Ghent University and/or Ghent University Hospital)?

No

18. Please specify who determines the purposes ('why') and the means ('how') of the research.

This is determined within Ghent University: UGent is the data controller.

Data transfers & categories of recipients

19. Are you disclosing/sharing/transferring personal data beyond your project team, either with recipients in UGent or UZ Gent, or with external recipients during or after your research?

No

20. If yes, to or with which categories of recipients are the personal data being disclosed/shared/transferred?

/

21. If yes, where are the personal data being disclosed/shared/transferred to?

/

22. What is/are the purpose(s) of the data transfer?

/

23. What is the legal ground for the data transfer? If there will be multiple data transfers, you need to indicate the legal ground for each data transfer.

/

Retention period

**24. What is the envisaged retention period for the different categories of personal data?
Please motivate.**

Respondents are given the opportunity to retain until the end of the survey (May 15, 2023)

Risk analysis

25. To analyse the possible risks associated with the processing of personal data, please tick the boxes that apply to this research.

- Special categories of personal data are processed in this research (see question 8).

26. Does the research constitute a probable high-risk processing? If you ticked two or more boxes in question 25, the answer is 'yes'.

No

Security measures

27. What technical and organisational security measures are in place to protect personal data?

I hereby confirm that I carry out my research in accordance with the guidelines on information security of UGent and/or UZ Gent.

28. If you have motivated the need to deviate from one or more of the rights of the persons whose personal data you are collecting/processing in question 11 and 12, please describe which safeguards are put in place to protect their rights and freedoms.

/

Bijlage 2: Perstekst

De waarheid in beeld gebracht? Een evaluatie van bodycam(opname)s als middel voor het opsporen en bewijzen van misdrijven

Uit een recent kwalitatief perceptieonderzoek bij Belgische politieambtenaren en een parketmagistraat – volbracht in het kader van een masterproef criminologische wetenschappen aan de Universiteit Gent (2023) – blijkt dat bodycam(opname)s waardevol kunnen zijn bij het opsporen en bewijzen van misdrijven in strafonderzoeken. Toch is waakzaamheid hierbij aangewezen. Zo zouden bodycambeelden niet altijd even betrouwbaar zijn, aangezien ze ook fundamentele beperkingen kunnen vertonen. Bovendien zou het gebruik ervan in strafonderzoek enkele belangrijke implicaties kunnen hebben.

Een vrij nieuw gegeven

Afgaand op de bevindingen uit het onderzoek blijkt een bodycam(opname) vandaag op het eerste gezicht in de politionele praktijk nog geen gangbaar instrument te zijn voor het opsporen en bewijzen van misdrijven. Een mogelijke verklaring hiervoor zou kunnen zijn dat de bodycam meer het imago heeft een handig hulpmiddel te zijn bij politionele interventies.

De mogelijke meerwaarde

Hoe dan ook komt in het onderzoek naar voren dat ze een mogelijke meerwaarde hebben voor het opsporen en vooral voor het bewijzen van misdrijven. Zo zouden bodycam(opname)s een nauwkeurige documentering mogelijk maken van de plaatsgesteldheid van woningen of plaatsen-delict. Ook zouden beelden de ernst van feiten helpen bewijzen in strafonderzoek. Voorts zouden ze ook hun nut bewijzen als geheugensteun bij het opmaken van een proces-verbaal en zouden ze politieambtenaren kunnen bijstaan in het vastleggen van bewijsmateriaal in veranderende omgevingen. Daarenboven wordt ook gewezen op het mogelijke nut van bodycamopnames bij het bewijzen van geweldgebruik door of tegen politieambtenaren. Tot slot zouden ze ook kunnen bijdragen aan de detectie van misdrijven bij heimelijke observaties en aan de identificatie van verdachten.

Dé waarheid?

Toch is men in het onderzoek niet blind voor de mogelijke beperkingen van bodycam(opname)s. Omdat bodycams bevestigd zijn op het lichaam zouden de opgeleverde beelden niet altijd van de beste kwaliteit zijn. Bovendien geven opnames gebeurtenissen weer vanuit maar één perspectief, zaken in de periferie vallen dus buiten het frame. Daarbij komt dat bodycamopnames ook geen informatie bevatten over de context die voorafgaat aan het gefilmde. En dan is er ook de zogenaamde discretionaire ruimte: aangezien de politieambtenaren de toestellen zelf activeren en bedienen, zouden ze in zekere zin zelf kunnen bepalen hoe een gebeurtenis in beeld wordt gebracht. Waakzaamheid is dus geboden: een bodycamopname is een middel dat zaken aan het licht kan brengen, maar dat is nog iets anders dan dé objectieve waarheid.

Niet zonder risico

In het onderzoek wordt voorts gespeculeerd over vijf mogelijke gevolgen van het gebruik van bodycam(opname)s voor opsporing en bewijsvoering. Ten eerste zou het perspectief te zien op bodycambeelden een *perspective bias* in de hand kunnen werken. Dat betekent dat de beoordelaars van de beelden bewust of onbewust sympathie ontwikkelen voor het handelen van de betrokken politieambtenaar. Dat zou de onpartijdige beoordeling van gebeurtenissen in de weg kunnen staan. Voorts zou de ambiguïteit van bodycamopnames ook kunnen leiden tot sterk uiteenlopende interpretaties van feiten in strafonderzoek.

Bijkomend wordt gewezen op het gevaar van *cognitive offloading*. Dat wil zeggen dat politieambtenaren minder geneigd zouden zijn zelf informatie in zich op te nemen, vanuit de gedachte dat het cameratoestel alles voor hen registreert. Dat zou niet zonder risico zijn, aangezien bodycamopnames niet altijd even informatief en waarheidsgetrouw zijn. Verder zou het gebruik van bodycamopnames ook inconsistentie in politionele verslaggeving kunnen bewerkstelligen. Vanuit de veronderstelling dat bodycamopnames een middel zouden worden om procedurefouten op te sporen of politionele handelingen te bekritisieren wordt in het onderzoek ten slotte ook aangehaald dat het gebruik ervan in strafonderzoek zou kunnen leiden tot hyperalertheid bij – met bodycams uitgeruste – politieambtenaren, een alertheid die hen mogelijk kan belemmeren bij de uitvoering van hun werk omdat ze bang zouden zijn ook maar de geringste foutieve handelingen te stellen.

Meer onderzoek nodig

Via een blik op de visie en ervaring van Belgische politieambtenaren en een parketmagistraat werd er in het onderzoek dus gepoogd eerste contouren te schetsen van de geschiktheid van bodycam(opname)s als middel voor opsporing en bewijsvoering. Toch wordt er benadrukt dat meer onderzoek vereist is om hierover algemene en betrouwbare uitspraken te kunnen doen.

Bijlage 3: Informatiebrief empirisch onderzoek

Onderzoek naar het gebruik van bodycamopnames in opsporing en bewijsvoering

Geachte mevrouw, meneer,

Vooreerst veel dank voor uw interesse in deze studie. In het kader van het volbrengen van mijn masterproef Criminologie aan de Universiteit Gent zal ik onderzoek doen naar **het gebruik van bodycamopnames in opsporing en bewijsvoering**.

Er is al heel wat literatuur beschikbaar over de effecten van bodycamdracht bij politionele interventies. Of en hoe bodycamopnames ook een rol spelen in opsporing en bewijsvoering werd tot op heden minder onderzocht.

Het doel van mijn onderzoek is dus om na te gaan of, wanneer en hoe bodycamopnames (kunnen) worden gebruikt in opsporing en bewijsvoering in België. Om hiervan een omvattend beeld te schetsen had ik graag zowel politieambtenaren (lokaal en federaal) als parketmagistraten bevraagd.

Via verkennende diepte-interviews zal ik peilen naar **uw ervaring met** en **uw visie op** het gebruik van bodycamopnames in opsporing en bewijsvoering.

Het interview zal ongeveer **45 minuten** duren. Uw deelname is uiteraard geheel vrijwillig. Het staat u evenwel vrij om ten allen tijde uw deelname stop te zetten.

Alle data zullen tijdens het onderzoek vertrouwelijk behandeld worden. Alles wat u tijdens het interview vertelt, zal via audio worden opgenomen. De opgenomen interviews zullen enkel worden beluisterd en uitgetypt door mezelf. De opnames en persoonlijke notities zullen meteen na transcriptie worden vernietigd. **Transcripties van de interviews zullen geen namen bevatten en evenmin andere gegevens die identificatie mogelijk maken.** In de masterproef zullen enkele fragmenten worden geciteerd op een anonieme wijze. De transcripties zullen bewaard worden in een beveiligd computerdocument dat enkel in het bezit is van mezelf. Na afloop van het onderzoek (16 mei 2023) zullen de transcripties definitief worden verwijderd. Uiteraard behoudt u ten allen tijde het recht om uw toestemming voor het verwerken van uw gegevens in te trekken.

Alvast bedankt voor uw gewaardeerde deelname.
Met vriendelijke groeten,

Lucas Eliano

Contact: lucas.eliano@ugent.be/+32471729626